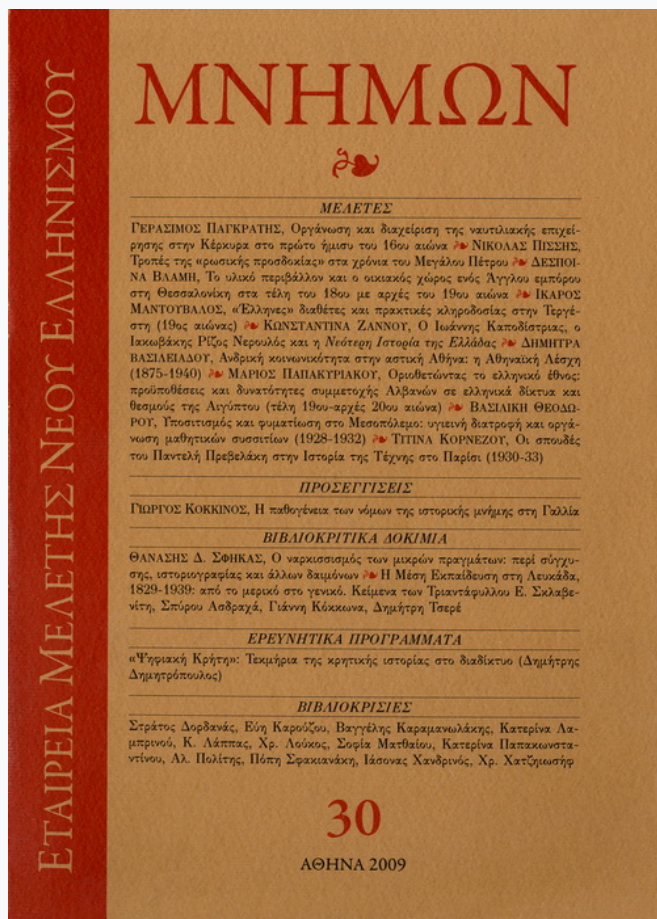

Μνήμων

Τόμ. 30 (2009)

Το υλικό περιβάλλον και ο οικιακός χώρος ενός Άγγλου εμπόρου στη Θεσσαλονίκη στα τέλη του 18ου με αρχές του 19ου αιώνα

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΒΛΑΜΗ

doi: [10.12681/mnimon.43](https://doi.org/10.12681/mnimon.43)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΒΛΑΜΗ Δ. (2011). Το υλικό περιβάλλον και ο οικιακός χώρος ενός Άγγλου εμπόρου στη Θεσσαλονίκη στα τέλη του 18ου με αρχές του 19ου αιώνα. *Μνήμων*, 30, 61–105. <https://doi.org/10.12681/mnimon.43>

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΒΛΑΜΗ

ΤΟ ΥΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Ο ΟΙΚΙΑΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΕΝΟΣ ΑΓΓΛΟΥ ΕΜΠΟΡΟΥ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 18ου ΜΕ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ

Η μελέτη που ακολουθεί έχει προέλθει από την επεξεργασία αρχαιακού υλικού που ανήκει στην ευρύτερη ενότητα του αρχείου της Levant Company (Εταιρείας της Ανατολής), της αγγλικής προνομιάχου εταιρείας (chartered company), που από τον 16ο αιώνα έως το 1825 είχε το προνόμιο της μονοπωλιακής εκμετάλλευσης του αγγλικού εμπορίου με την Οθωμανική Αυτοκρατορία.¹

Η οργάνωση της Levant Company και η δράση των μελών της, η διαμόρφωση της εταιρικής της ταυτότητας και η μελέτη μιας εκ των επιχειρησιακών απολήξεών της στην Ανατολή, συγκεκριμένα του πρακτορείου της Εταιρείας στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης, ήταν το αντικείμενο σειράς μελετών, που δημοσιεύτηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος του ΚΕΜΝΕ της Ακαδημίας Αθηνών υπό τον τίτλο *Διπλωματία και Εμπόριο στην Ανατολική Μεσόγειο, 17ος-19ος αιώνας*.² Η παρούσα μελέτη συναρτάται ερευνητικά και θεματικά με τις προαναφερθείσες εργασίες και προεκτείνει την έρευνα στη μικροκλίμακα, διερευνώντας

---

1. Γενικά για την ιστορία της Levant Company βλ. M. Epstein, *The early history of the Levant Company*, Λονδίνο 1908, καθώς και το κλασικό έργο του A. Wood, *A history of the Levant Company*, Λονδίνο 1935. Βλ. επίσης G. Ambrose, *The Levant Company, 1640-1753*, αδημοσίευτη διδακτ. διατριβή, Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, 1935. Σχετικά με την οργάνωση της εταιρείας βλ. E. Lipson, *Economic History of England. The age of mercantilism*, τ. 2, Λονδίνο 1931, σ. 335-344. Για την πρώιμη ιστορία των αγγλο-οθωμανικών σχέσεων βλ. D. Goffman, *Britons in the Ottoman Empire 1642-1660*, Ουάσιγκτον 1998.

2. Δέσποινα Βλάμη, «Βρετανικό εμπόριο και διπλωματία στην Ανατολική Μεσόγειο. Η Levant Company στη Θεσσαλονίκη, 1792-1825», *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά* 9 (2008) 143-267· Despina Vlami, «British Trade and Diplomacy in Eastern Mediterranean. The Levant Company in the 18th-19th centuries», *Τόμος αφιερωμένος στον Καθ. Γ. Β. Δερτιλή*, Αθήνα 2010 (υπό έκδοση)· Despina Vlami, «Entrepreneurship and Relational Capital in a Levantine Context: Bartholomew Edward Abbott, the «father of the Levant Company» in Thessaloniki (eighteenth-nineteenth centuries)», *The Historical Review/La Revue Historique* 7 (2009) 129-164.

το υλικό περιβάλλον και την καθημερινή ζωή ενός εκ των μελών της Levant Company, που έζησε και έδρασε στη Θεσσαλονίκη στα τέλη του 18ου με αρχές του 19ου αιώνα.

Η λεπτομερής καταγραφή σε ιβεντάριο όλων των υλικών αγαθών και αντικειμένων που περιλαμβάνονταν στην οικία του Bartholomew Edward Abbott στη Θεσσαλονίκη, καθιστά δυνατή τη μελέτη του οικιακού χώρου ενός Άγγλου εμπόρου εγκατεστημένου στην Οθωμανική Αυτοκρατορία μεταξύ του 1770 και του 1817.³ Η διαμόρφωση του εσωτερικού της οικίας αποκαλύπτει το «υλικό περιβάλλον» του Abbott και τη σχέση του με συμπεριφορές και στάσεις που σχετίζονταν με την κοινωνική, επαγγελματική και προσωπική ζωή του. Η συμβολική, πρακτική και χρηστική σημασία των αντικειμένων αναδεικνύει τη λειτουργία του οικιακού χώρου και τις δραστηριότητες εντός αυτού. Το ιβεντάριο μπορεί να μην επιτρέπει τον υπολογισμό με απόλυτους οικονομικούς όρους της κινητής περιουσίας και οικοσκευής του Άγγλου εμπόρου, βοηθάει όμως στη διαμόρφωση μιας κατά προσέγγιση εικόνας της οικονομικής κατάστασής του.

Ο οικονομικός και κοινωνικός περίγυρος

Η διαρρύθμιση του οικιακού χώρου, το υλικό περιβάλλον και η λειτουργία του, αλλά και τα κοινωνικά νοήματα που αποδίδονται και αντανακλώνται από αυτά, σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη σε μια συγκεκριμένη εποχή, καθώς και το εμπόριο, τη γεωγραφική θέση και την κοινωνική προέλευση ενός οικιακού περιβάλλοντος, ενώ σε ατομικό επίπεδο με το εισόδημα, τον πλούτο, την κοινωνική θέση και το επάγγελμα.

Ο οικιακός χώρος που εξετάζεται αναδεικνύει το υλικό περιβάλλον ενός αγγλικής καταγωγής εμπόρου μεταξύ του 18ου και των αρχών του 19ου αι., ο οποίος εγκαταστάθηκε στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης, από όπου ανέπτυξε διεθνή εμπορική δραστηριότητα. Η παρουσία του Abbott στη Θεσσαλονίκη συνδέεται με τη μεγάλη ανάπτυξη του βρετανικού και παγκόσμιου εμπορίου κατά τον 18ο αι. που είχε ως συνέπεια τη διακίνηση καταναλωτικών αγαθών, εμπορευμάτων και πρώτων υλών από την Ασία και την Αμερική προς την Ευρώπη, και από την Ευρώπη προς τον υπόλοιπο κόσμο.

Την εποχή αυτή το λιμάνι της Θεσσαλονίκης απετέλεσε σημαντικό κέντρο διακίνησης εμπορευμάτων από και προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία.⁴ Ως

3. Το ιβεντάριο της οικίας Abbott βρίσκεται στα Εθνικά Αρχεία της Μ. Βρετανίας (National Archives) στην ενότητα SP [State Papers], 105/137, f. 195v-217r.

4. Για τη δραστηριότητα στην πόλη διαφόρων εμπορικών κοινοτήτων κατά τον 18ο αι. βλ. Νίκος Γ. Σβορώνος, *Το εμπόριο της Θεσσαλονίκης τον 18ο αιώνα*, Αθήνα 1996, σ. 167-239. Για τον 19ο αι. βλ. την αδημοσίευτη διατριβή της Emilie Themopoulou, *Sal-*

σκάλα της Ανατολικής Μεσογείου η Θεσσαλονίκη συμμετείχε σε ένα δίκτυο προώθησης εμπορευμάτων και αγαθών, που συνέδεε τον Ατλαντικό με τη Μαύρη Θάλασσα και τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης με τα Βαλκάνια, ιδιαίτερα όμως την Κεντρική Ευρώπη και την Ανατολή. Παράλληλα, η Θεσσαλονίκη λειτούργησε ως κέντρο συγκέντρωσης, αποθήκευσης και στη συνέχεια μεταφοράς στο εσωτερικό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μέσω χειρσαίων και θαλάσσιων δρόμων, της σημαντικής παραγωγής αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων της ενδοχώρας της. Ως διεθνές και τοπικό λιμάνι η Θεσσαλονίκη συνδέθηκε με όλα τα μεγάλα λιμάνια της εποχής, το Λονδίνο, τη Μασσαλία, τη Βενετία, την Τερζέστη, το Λιβόρνο, αργότερα τη Μάλτα, καθώς και με τα μεγαλύτερα λιμάνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, την Αλεξάνδρεια, τη Λάρνακα, την Πάτρα, τα νησιά του Αιγαίου, και κυρίως τη Σμύρνη, στο εμπορικό δίκτυο της οποίας η Θεσσαλονίκη συμμετείχε ανελλιπώς.⁵

Εμπορεύματα πολυτελείας, πρώτες ύλες, βιοτεχνικά προϊόντα, τρόφιμα, μπαχαρικά και άλλα αποικιακά είδη, κοσμήματα και είδη ωρολογοποιίας, είδη κατασκευών, οικοδομικής και μεταλλουργίας, έφθαναν στο λιμάνι από όλο τον κόσμο, και ανταλλάσσονταν με σιτηρά, καπνά, μετάξι, βαμβάκια, φαρμακευτικές ουσίες και βαφές, δέρματα, επεξεργασμένα και μη. Ωστόσο, τα υφάσματα και τα είδη κλωστοϋφαντουργίας παρέμειναν καθ' όλη τη διάρκεια του αιώνα ένα από τα σημαντικότερα είδη εισαγωγής και μόνιμη αφετηρία ανταγωνισμού μεταξύ Γάλλων και Άγγλων εμπόρων, που ήταν εγκατεστημένοι στην πόλη ήδη από τον 17ο αιώνα.⁶ Ολλανδοί, Βενετοί, Αυστριακοί, καθώς και Δανοί, Σουηδοί, Γερμανοί και Ραγουζαίοι έμποροι ανέπτυξαν εμπορική δραστηριότητα μέσω του λιμανιού, ενώ σταδιακά, και κυρίως από τον 18ο αι., σημαντικοί τοπικοί παρ-

---

nique, 1800-1875: Conjoncture économique et mouvement commercial, Thèse de Doctorat de l'Université de Paris I, τ. 1, σ. 21-390. Επίσης, C. A. Vacalopoulos, «Contribution à l'histoire de la colonie européenne de Thessalonique vers la fin du XVIII siècle», *Mazedonika* 12 (1972) 183-200 και Mark Mazower, *Salonica. City of Ghosts. Christians, Muslims and Jews 1430-1950*, Νέα Υόρκη 2007, σ. 120-140, 185-253.

5. Ν. Σβορώνος, *Το εμπόριο*, ό.π., σ. 253-316. Για τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ Θεσσαλονίκης και Σμύρνης βλ. στο ίδιο, σ. 244 και Elena Franfakis-Syrett, *The Commerce of Smyrna in the Eighteenth Century (1700-1820)*, Αθήνα 1992, σ. 33.

6. Η έκθεση του Γάλλου προξένου Felix de Beaujour αποτελεί ως γνωστόν μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα πηγή πληροφοριών για τη διακίνηση προϊόντων καθώς και για την οικονομική ζωή της πόλης κατά τον 18ο αιώνα. Εξαιρετικό ενδιαφέρον σε ό,τι αφορά το βρετανικό εμπόριο έχει και το «Τιμολόγιο δασμών που κατέβαλλαν οι Βρετανοί για εμπορεύματα που εισήγαν ή εξήγαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία» που εκδόθηκε το 1801 και δημοσιεύθηκε από τον περιηγητή Thomas MacGill, *Travels in Turkey, Italy and Russia during the years 1803, 1804, 1805 and 1806: with an account*, τ. 2, Λονδίνο 1808, στο Appendix, n. II, «Duties paid by the British on Goods exported from, and imported into the Ottoman Empire» βλ. Δ. Βλάμη, «Βρετανικό εμπόριο», ό.π., σ. 222-225.

γοντες, Έλληνες Οθωμανοί, Εβραίοι, Αρμένιοι, άρχισαν να τους συναγωνίζονται ή να συνάπτουν συμφωνίες συνεργασίας μαζί τους.⁷

Ο Abbott έφθασε στη Θεσσαλονίκη κατά τη δεκαετία του 1770 προερχόμενος ίσως από την Κωνσταντινούπολη, και έζησε εκεί έως τον θάνατό του το 1817.⁸ Στο διάστημα αυτό παντρεύτηκε τη Sara Anartary, χήρα του εμπόρου Gabriel Chasseaud που διατηρούσε εμπορική εταιρεία στη Σμύρνη και μητέρα του γιου του Peter, και απέκτησε τρία παιδιά μαζί της, τον George Frederic, την Annetta και την Canella.⁹ Μαζί με τον προγόνό του Peter Chasseaud ο Abbott ίδρυσε την εμπορική εταιρεία B. E. Abbott & P. Chasseaud γύρω στα τέλη του 18ου αιώνα. Η εταιρεία λειτούργησε έως το θάνατό του, και είχε στενή συνεργασία με την G. F. Abbott & Co, εταιρεία που είχε ιδρύσει ο George Frederic με αφανείς εταίρους τους Έλληνες Θεόδωρο Χοϊδά, Νικόλα Ζαντέ και Ιωάννη Γούτα Καφταντζιόγλου. Η Abbott & Chasseaud είχε εμπορικές συναλλαγές με εταιρείες στο Λονδίνο, στη Μασσαλία, στη Μάλτα και στη Σμύρνη. Διακινούσε υφάσματα, πορσελάνες, σερβίτσια και ασημικά, είδη ρουχισμού, πολυτελή αντικείμενα και ξυλεία. Όπως προκύπτει από τη μελέτη αρχειακού υλικού που αφορά το βρετανικό εμπόριο στη Θεσσαλονίκη, κατά την περίοδο των ναπολεόντειων πολέμων, και συγκεκριμένα κατά τη διάρκεια του ηπειρωτικού αποκλεισμού, οι εταιρείες B. E. Abbott & P. Chasseaud και G. F. Abbott & Co εισήγαν στη Θεσσαλονίκη υφάσματα, βαμβακερά νήματα, ζάχαρη, πηλίνα, ασημικά, και άλλα βρετανικά και αποικιακά προϊόντα σε συνεργασία με διάφορες βρετανικές εταιρείες, που είχαν γραφεία στη Μάλτα· πολλά από αυτά τα εμπορεύματα έφθαναν μέσω χερσαίων δρόμων στην Κεντρική Ευρώπη, και κυρίως στην Αυτοκρατορία των Αψβούργων.¹⁰ Σε συνεργασία με τη Lee & Brant

7. E. Themopoulou, *Salonique*, ό.π., σ. 21-390 και N. Σβρώνος, *Το εμπόριο*, ό.π., σ. 220-239.

8. Βλ. D. Vlami, «Entrepreneurship», ό.π., σ. 137. Ο Bartholomew Edward Abbott υπήρξε ιδρυτής του κλάδου της οικογένειας Abbott, που είχε μακρά παράδοση στη Θεσσαλονίκη, και έγινε κυρίως γνωστή κατά τον 19ο αι. μέσω της δραστηριότητας του Τζάκι Abbott, εγγονού του Bartholomew Edward, επιφανούς προσωπικότητας της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της πόλης, χρηματιστή και εμπόρου και βασικού τοπικού τραπεζίτη του Μαχμούτ Σεδίκ πασά, φημισμένου Κυβερνήτη της πόλης κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα· βλ. M. Mazower, *Salonica*, ό.π., σ. 155-157.

9. Η Annetta ήταν σύζυγος Antoine Parsy και η Canella σύζυγος Pierre Gliubik· βλ. D. Vlami, «Entrepreneurship», ό.π., σ. 145.

10. Ο Abbott συνεργαζόταν με τον J. L. Gout, που διακινούσε αλεύρι και είχε εγκατασταθεί στη Μάλτα το 1807-1808· βλ. Mirella D'Angelo, *Mercanti Inglesi a Malta 1800-1824*, Μιλάνο 1990, σ. 63-64, 79. Συνεργαζόταν επίσης με τους Edward Hayes & Co, μια από τις πιο σημαντικές βρετανικές επιχειρήσεις στη Μάλτα, την Fletcher & Co (ο Mathew Fletcher και ο Alexander Grant ήταν εταίροι σε αυτή την επιχείρηση που διακινούσε χαλιά, μαλλί, πιπέρι, κανέλλα, μοσχοκάρυδο, παστά κρέατα, ενδύματα και καπέλα, βιβλία και όπιο), και τον M. Flitoker· βλ. M. D'Angelo, *Mercanti*, ό.π., σ. 66, 92.

του Λονδίνου, που διατηρούσε γραφείο και στη Σμύρνη, οι Abbott εισήγαν στη Θεσσαλονίκη λευκά νήματα, ενώ μέσω του γραφείου της Roux Frères & Co στην Μασσαλία εξήγγαν στην Ευρώπη καπνό, σιτηρά και σφουγγάρι.¹¹

Περίπου στα τέλη του 18ου αι. ο Abbott έκανε αίτηση και έγινε μέλος (Freeman) της Levant Company, αποκτώντας αυτόματα στενή σχέση με το τοπικό πρακτορείο της Εταιρείας στη Θεσσαλονίκη.¹² Όπως αποδεικνύεται από ένα μέρος της αλληλογραφίας του, που φυλάσσεται στο αρχείο της Levant Company, ο Abbott διατηρούσε έναν ευρύ κύκλο «φίλων» και υποστηρικτών εντός της Εταιρείας, και είχε συχνή επικοινωνία με εκπροσώπους της διοίκησης της, ιδιαίτερα δε στις περιόδους κατά τις οποίες ο ίδιος είχε αναλάβει περιστασιακά χρέη interim προξένου της Εταιρείας στο λιμάνι.¹³ Οι κοινωνικές σχέσεις, η οικονομική επιφάνεια και το εύρος των επαφών του τον ανέδειξαν σε διακεκριμένο και ισχυρό μέλος της τοπικής ευρωπαϊκής κοινωνίας, επιτρέποντάς του παράλληλα να αναλάβει την εκπροσώπηση και άλλων εμπορικών κοινοτήτων. Έτσι, μετά από σύντομη θητεία στη θέση του προξένου της Βενετίας, ο Abbott ανέλαβε έως τον θάνατό του χρέη προξένου της Σουηδίας.¹⁴

Δεν είναι διαθέσιμα, τουλάχιστον έως αυτή τη στιγμή, οικονομικά στοιχεία που θα μπορούσαν να διαφωτίσουν σχετικά με το ύψος της περιουσίας του Abbott. Η μόνη αναφορά σε οικονομικά μεγέθη προέρχεται από έγγραφο διάλυσης της εταιρείας Abbott & Chasseaud το 1816, στο οποίο αναφέρεται ως συνολικό κεφάλαιο της εταιρείας το ποσόν των 222.893 πιάστρων, επί του οποίου ο Abbott ήταν δικαιούχος κατά τα 2/3.¹⁵ Επίσης, γνωρίζουμε ότι το ποσόν της προίκας που έλαβε η κόρη του Annetta, σύζυγος Antoine Parsy, σύμφωνα με το συμβόλαιο γάμου που είχε συνταχθεί το 1802, ήταν 10.000 πιάστρα, τα οποία το ζεύγος Parsy επένδυσε εκ των υστέρων στην εταιρεία Abbott & Chasseaud και ελάμβανε τόκο 10%. Μετά τον θάνατο των Abbott, το 1818, οι κληρονόμοι τους κίνησαν τη διαδικασία συγκέντρωσης όλων των περιουσιακών στοιχείων του ζεύγους, προκειμένου να τεθούν σε δημόσιο πλειστηριασμό, ώστε να αποπληρωθούν οι πιστώσεις και να μοιρασθεί η περιουσία. Για τον σκοπό

---

11. D. Vlami, «Entrepreneurship», *ό.π.*, σ. 137-145, επίσης SP 105/134 f. 31r-58r-NA, SP 105/136, f. 119r-121v και Δ. Βλάμη, «Βρετανικό εμπόριο», *ό.π.*, σ. 233, 236.

12. Ο Abbott έκανε αίτηση να γίνει μέλος της Levant Company γύρω στο 1786· βλ. D. Vlami, «Entrepreneurship», *ό.π.*, σ. 151. Για τη σχέση του με το πρακτορείο της Εταιρείας στη Θεσσαλονίκη βλ. στο *ίδιο*, σ. 151-156 όπως και Δ. Βλάμη, «Βρετανικό εμπόριο», *ό.π.*, σ. 185.

13. Ο Abbott ανέλαβε χρέη προξένου της Βρετανίας κατά την περίοδο 1790-1792 και το 1814· βλ. D. Vlami, «Entrepreneurship», *ό.π.*, σ. 153-154 και Δ. Βλάμη, «Βρετανικό εμπόριο», *ό.π.*, σ. 184-185.

14. D. Vlami, «Entrepreneurship», *ό.π.*, σ. 153.

15. NA, SP 105/137, f. 255r.

αυτό κρίθηκε αναγκαία η άμεση σύνταξη ινβενταρίων όλων των αντικειμένων που βρίσκονταν εντός δύο κατοικιών, μόνιμης και εξοχικής, καθώς και η συγκέντρωση όσων περιουσιακών στοιχείων, αντικειμένων, εμπορευμάτων, πιστώσεων, συναλλαγματικών, βρίσκονταν στα χέρια μη δικαιούχων, κληρονόμων και μη.¹⁶ Από το σύνολο της προξενικής και προσωπικής αλληλογραφίας που ανταλλάχθηκε με θέμα διαφορές, οι οποίες προέκυψαν μεταξύ των κληρονόμων των Abbott, το ινβεντάριο της μόνιμης κατοικίας Abbott και ένας κατάλογος αντικειμένων που βρίσκονταν στα χέρια του γιου Abbott, George Frederic, αποτελούν πλούσια πηγή πληροφοριών για τον υλικό κόσμο του Άγγλου εμπόρου και τη διαμόρφωση του οικιακού περιβάλλοντος, που στέγασε τον ίδιο και την οικογένειά του έως το 1818.¹⁷

Ινβεντάριο και μέθοδος

Τα ινβεντάρια έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως στην ιστορική έρευνα ως τεκμήρια για τη μελέτη του οικιακού χώρου, της καθημερινής ζωής, της οικονομίας των νοικοκυριών από την αρχαιότητα έως τη σύγχρονη εποχή.¹⁸ Τα υλικά αγαθά έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, πρακτικές χρήσεις και συμβολική σημασία, ώστε η χρήση ινβενταρίων, ιδιαίτερα όταν αυτά είναι πλούσια σε πληροφορίες και περιγραφές των οικιακών χώρων, μπορεί να αναδείξει το κοινωνικό και οικονομικό προφίλ ενός νοικοκυριού, καθώς και στάσεις και συμπεριφορές.¹⁹

16. D. Vlami, «Entrepreneurship», ό.π., σ. 144-145.

17. Τα αντικείμενα που είχαν περιέλθει στα χέρια του γιου του ζεύγους Abbott, George Frederic, και των οποίων η επιστροφή ζητήθηκε εγγράφως από τις αδελφές του, εμφανίζονται σε κατάλογο στο NA, SP 105/137 f. 256r-256v (βλ. Πίνακα VIII). Διάφορα άλλα μικρότερης αξίας αντικείμενα, των οποίων την επιστροφή αιτούνται οι αδελφές Abbott, αναφέρονται σε ανταλλαγή εγγράφων μεταξύ των αδελφών και των συγγενών της οικογένειας Marie Chasseaud, Kiriaki Abbott και Peter Chasseaud στο NA, SP 105/137 f. 247r-249r.

18. Ειδικότερα για τον 18ο αι. (αρχές 19ου) βλ. Daniel Roche - F. Arnette - F. Ardellier, «Inventaires après-décès parisiens et culture matérielle au XVIIIe siècle», Bernard Vogler, *Les actes notariés, source de l'histoire sociale XVIIe-XIXe siècles*, Actes du colloque de Strasbourg (mai 1978), Στρασβούργο 1979, και την πιο πρόσφατη μελέτη Cissie Fairchild, «The production and marketing of populuxe goods in eighteenth-century», John Brewer-Roy Porter (επιμ.), *Consumption and the World of Goods*, Λονδίνο 1993, σ. 228-249. Για τη Βενετία τον 18ο αι. βλ. Donatella Bernardi, «Interni di case veneziane nella seconda metà del XVIII secolo», *Studi Veneziani* 20 (1990) 163-165 και για μια πιο πρόωμη περίοδο Ουρανία Κ. Καραγιάννη, «Εικόνες, πίνακες και έργα μικροτεχνίας σε καταγραφές κινήτης περιουσίας Ελλήνων της Βενετίας (β' μισό 16ου-17ου αιώνα)», *Θησαυρίσματα* 36 (2006) 287-308. Για τη Βρετανία τον 17ο και 18ο αι. βλ. Lorna Weatherill, *Consumer Behavior and Material Culture in Britain 1660-1760*, Λονδίνο 1996.

19. L. Weatherill, *Consumer behavior*, ό.π., σ. 5. Επίσης, η ίδια, «The meaning of consumer behavior in late seventeenth- and early eighteenth-century England», John Brewer-Roy Porter (επιμ.), *Consumption and the World of Goods*, Λονδίνο 1993, σ. 206-228.

Η μελέτη σειράς ιβενταρίων, όταν ανάλογο αρχειακό υλικό είναι διαθέσιμο, είναι δυνατόν να αποδώσει ενδιαφέροντα συμπεράσματα για την καταναλωτική συμπεριφορά ευρύτερων κοινωνικών ομάδων καθώς και για τον υλικό πολιτισμό σε μια συγκεκριμένη εποχή.

Συνήθης πρακτική έως τα μέσα του 18ου αι., συνδεδεμένη με την εκτέλεση διαθήκης και τη διαχείριση περιουσίας, η σύνταξη ιβενταρίων στη Βρετανία και η κατάθεσή τους στο Prerogative Court of Canterbury ή άλλα αρμόδια δικαστήρια αφορούσε συχνά την εκδίκαση υποθέσεων αντιδικίας, ωστόσο φαίνεται ότι αποδυναμώθηκε κατά τον 19ο αιώνα.²⁰ Ο θάνατος ενός Βρετανού υπηκόου στην Ανατολή αφορούσε διοικητικά τις βρετανικές αρχές, και στην προκειμένη περίπτωση τα βρετανικά προξενεία, τα οποία έως το 1825 υπάγονταν διοικητικά στη Levant Company. Όταν επρόκειτο μάλιστα για έμπορο ιδιοκτήτη ή συνέταιρο εμπορικής επιχείρησης, μια πληθώρα ζητημάτων, που αφορούσαν δόσοληψίες, έχρηζαν άμεσης επίλυσης, και καταρχάς η διάλυση της εταιρείας του και η εκκαθάριση των λογαριασμών του με τη ρευστοποίηση των κεφαλαίων και της περιουσίας του για την αποπληρωμή δανείων, πιστώσεων και τόκων και την ολοκλήρωση αγοραπωλησιών. Οι κατά τόπους αξιωματούχοι της Εταιρείας ήταν υποχρεωμένοι, σύμφωνα με τις ρητές εντολές της Εταιρείας, αλλά και σύμφωνα με συγκεκριμένο κανονισμό της, που τους εκχωρούσε δικαστικές αρμοδιότητες σε πρώτο επίπεδο, να διεκπεραιώσουν το θέμα της κατάθεσης και επικύρωσης της διαθήκης, εφόσον αυτή υπήρχε, και σε κάποιες περιπτώσεις να αναλάβουν τη διάλυση της εταιρείας του αποθανόντα. Η εκτέλεση μιας διαθήκης και η επίλυση των αντιδικιών μεταξύ των κληρονόμων και δικαιούχων, οι οποίες ήταν πιθανόν να προκύψουν μετά τον θάνατο ενός μέλους της Levant Company και Βρετανού υπηκόου, ενέπλεκε τους αξιωματούχους της αλλά και τους προξένους άλλων εμπορευόμενων χωρών σε μια διαδικασία ανταλλαγής διοικητικών, δικαστικών και γραφειοκρατικών πράξεων, που κατέληγε, εφόσον δεν ήταν δυνατόν να επιτευχθεί συμφωνία μεταξύ των μερών, στον γενικό πρόξενο στην Κωνσταντινούπολη ή στον Βρετανό πρέσβη ή εντέλει σε αρμόδια δικαστήρια στη Βρετανία.²¹

Το πολυσέλιδο ιβεντάριο της οικίας Abbott στη Θεσσαλονίκη συντάχθηκε μεταξύ της 26ης Φεβρουαρίου 1818 και της 5ης Μαρτίου 1818 από τον καγκελάριο του βρετανικού προξενείου στη Θεσσαλονίκη James Charnaud.²² Η

20. NA, PROB 31.

21. Βλ. σχετικά Despina Vlami, «British Entrepreneurship and Family Strategy in a Levantine Context; the Abbott of Salonica (18th-19th centuries)», *Transactions and Interactions. The Flow of Goods, Services and Information*, European Business History Association Conference, Bergen Αύγουστος 2008.

22. Επρόκειτο για τον γιο του Francis Charnaud, Βρετανού προξένου στη Θεσσαλονίκη και εκπροσώπου της Levant Company από το 1792 έως τη διάλυση της Εταιρείας το 1825.

διαδικασία ξεκίνησε περίπου ένα χρόνο μετά τον θάνατο του ίδιου του Abbott στις 18 Μαρτίου 1817 και ένα μήνα μετά τον θάνατο της συζύγου του Sara τον Ιανουάριο του 1818. Παρόντες στην καταγραφή των αντικειμένων, που διήρκησε αρκετές ημέρες, ήταν οι φυσικοί κληρονόμοι του ζευγους Abbott, τα παιδιά τους George Frederic, Annetta Abbott Parsy και Canella Abbott Gliubik, ενώ ως μάρτυρες παρίσταντο μέλη της διεθνούς εμπορικής κοινότητας της Θεσσαλονίκης.²³ Η γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε στη σύνταξή του ήταν η ιταλική, αλλά ένας μεγάλος αριθμός αντικειμένων και αγαθών που απαριθμούνται και περιγράφονται αναφέρονταν με την τουρκική, αγγλική ή γαλλική ονομασία τους. Η πρακτική αυτή δυσκολεύει ιδιαίτερα την αποσαφήνιση της ταυτότητας εκάστου αντικειμένου, καθώς ο κατάλογος περιλαμβάνει ευρεία γκάμα ειδών, ευρωπαϊκής, οθωμανικής και αποικιακής ή άλλης προέλευσης· αλλά και πολλές διαφορετικές ποιότητες του ίδιου εμπορεύματος. Για τα περισσότερα αντικείμενα του καταλόγου γίνεται μια γενική αναφορά είτε στη χρήση τους είτε σε κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους: χρώμα, υλικό, ποιότητα, παλαιότητα, προέλευση, αντίθετα δεν αναφέρεται σε καμία περίπτωση η χρηματική αξία τους.

Στη διαδικασία μελέτης, επεξεργασίας και ερμηνείας του ιβενταρίου της οικίας Abbott συνέβαλε ουσιαστικά η μελέτη της Lorna Weatherill, η οποία βασίστηκε στην επεξεργασία ιβενταρίων που συντάχθηκαν μεταξύ του 1660 και του 1760 στη Βρετανία.²⁴ Η Weatherill καταλήγει στο συμπέρασμα ότι την εποχή πριν από τη βιομηχανική επανάσταση η μεσαία τάξη στη Βρετανία μεταβάλλει τις καταναλωτικές συνήθειές της, ενώ παρατηρείται μια γενικότερη αύξηση στην κατανάλωση προϊόντων, η οποία άλλωστε έχει επισημανθεί και από άλλους μελετητές της εποχής.²⁵ Η Weatherill επιχειρεί να ερμηνεύσει τα κοινωνικά νοήματα των υλικών αγαθών που καταναλώνονταν παράλληλα και σε συνδυασμό με τις πρακτικές χρήσεις τους. Τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των αρχειακών πηγών που είχε στη διάθεσή της τα συσχετίζει με την κοινωνική δομή της Βρετανίας και με συγκεκριμένες παραμέτρους, όπως τον πλούτο, την κοινωνική ταυτότητα, το επάγγελμα και τη γεωγραφική θέση των μεσοαστικών νοικοκυριών που εξέτασε. Οι καταναλωτικές συνήθειες που περιγράφει αφορούν τον 18ο αιώνα και τη Βρετανία σε μια εποχή οικονομικής ανάπτυξης και παγκοσμιοποίησης του εμπορίου.

βλ. Δ. Βλάμη, «Βρετανικό εμπόριο», ό.π., σ. 168, 170-1. Ο James Charnaud ανέλαβε χρέη καγκελάριου στο ίδιο προξενείο· βλ. στο ίδιο, σ. 182.

23. NA, SP 105/137 f. 148r-308r.

24. L. Weatherill, *Consumer behavior*, ό.π.

25. Η άποψη αυτή αναπτύχθηκε κυρίως από τους Neil Mc Kendrick-John Brewer-J. H. Plumb (επιμ.), *The birth of a consumer society: the commercialization of 18th century England*, Bloomington 1982.

Προκειμένου να μελετηθεί το ιβεντάριο της οικίας Abbott, τα αντικείμενα, αγαθά και έπιπλα που καταγράφηκαν σε αυτό, διαχωρίστηκαν σε ενότητες που παρουσιάζονται στο Παράρτημα, Πίνακες I-VII.²⁶ Οι ενότητες διευκόλυναν την επεξεργασία του υλικού και ανέδειξαν μια πληθώρα θεμάτων σχετικών με τη διαμόρφωση και τη λειτουργία του συγκεκριμένου οικιακού περιβάλλοντος. Από το σύνολο των θεμάτων αυτών επιλέχθηκε στην παρούσα φάση η ανάπτυξη τριών ζητημάτων, που προκύπτουν από την πρώτη προσέγγιση του ενδιαφέροντος και πολυδιάστατου υλικού.

Το πρώτο ζήτημα αφορά τη μελέτη της διαμόρφωσης του χώρου και των αντικειμένων που καταγράφονται σε κάθε δωμάτιο χωριστά, ενώ γίνεται προσπάθεια να ερμηνευθεί η εμφανής διάκριση μεταξύ των χώρων, όπου εκτυλίσσεται η κοινωνική, επαγγελματική και δημόσια ζωή του Abbott, και εκείνων όπου εκτυλίσσεται ο ιδιωτικός βίος και η οικογενειακή καθημερινότητα. Η διάκριση αυτή παραπέμπει στη θεωρία που αναπτύχθηκε από τον Goffman και αφορά τη μελέτη των διαφορετικών χρήσεων του χώρου εντός του ίδιου οικιακού περιβάλλοντος.²⁷ Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, κάθε οικιακός χώρος περιλαμβάνει το «προσκήνιο» και το «παρασκήνιο».²⁸ Στο «προσκήνιο» τα άτομα «παρουσιάζουν τον εαυτό τους» με τον ίδιο τρόπο που οι ηθοποιοί παίζουν τους ρόλους τους επάνω σε μια θεατρική σκηνή. Η ίδια η ύπαρξη και η εμφάνιση του «προσκήνιου» επηρεάζει σημαντικά τη συμπεριφορά και την παρουσία των ατόμων εντός αυτού καθώς και την ίδια τη λειτουργία του νοικοκυριού. Κατά την ίδια λογική, το «παρασκήνιο» έχει αναλογίες με τα παρασκήνια ενός θεάτρου. Εκεί, η συμπεριφορά των ατόμων και οι λειτουργίες της καθημερινότητας είναι διαφορετικές. Ο διαχωρισμός αυτός, εφόσον επιβεβαιωθεί, επιτρέπει τη

---

26. Ως πρότυπο για τη διάκριση αυτή χρησιμοποιήθηκε η εργασία της Weatherill, η οποία, έχοντας επεξεργασθεί ιβεντάρια μικρότερα σε μέγεθος και πιο απλά σε ό,τι αφορά το πλήθος και την ποικιλία των αντικειμένων που καταγράφονταν, διαχωρίζει τις εξής κατηγορίες αντικειμένων: Έπιπλα, Επιτραπέζια σκεύη-Διατροφή, Υφάσματα, Άλλα αντικείμενα. Βλ. L. Weatherill, *Consumer behavior*, ό.π., σ. 201-207, Appendix 1. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ορισμένα από τα αντικείμενα-αγαθά που αναφέρονταν στο ιβεντάριο της οικίας Abbott θα μπορούσαν να καταχωριστούν σε περισσότερες από μία ενότητες, όπως π.χ. η βιβλιοθήκη (έπιπλα και ελεύθερος χρόνος και επάγγελμα) ή οι κουρτίνες (είδη επίπλωσης και υφάσματα).

27. E. Goffman, *The Presentation of Self in Everyday Life*, USA 1959.

28. Πολλοί ιστορικοί της κοινωνικής συμπεριφοράς κατά τον 18ο και 19ο αι. έχουν χρησιμοποιήσει τον διαχωρισμό ανάμεσα στον δημόσιο και ιδιωτικό χώρο, βλ. M. J. Horwitz, «The history of the public/private distinction», *Univ. of Pennsylvania Law Review* 130 (1982) 1423-1428 και D. Gobetti, *Private and Public: individuals, households and body politic in Locke and Hutcheson*, Λονδίνο-N. Υόρκη 1992. Ωστόσο ο διαχωρισμός αυτός δεν μεταφέρει ακριβώς την έννοια της «παρουσίασης του εαυτού» όπως οι έννοιες «προσκήνιο» και «παρασκήνιο», βλ. Weatherill, *Consumer behavior*, ό.π., σ. 217.

διασάφηση της κοινωνικής ταυτότητας των διαφόρων αντικειμένων και την ερμηνεία του κοινωνικού και συμβολικού ρόλου τους, μέσω της παρατήρησης της χρήσης τους και της τοποθέτησής τους στο χώρο. Ο συσχετισμός χώρου, αντικειμένων και δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνταν στο «προσκήνιο» και στο «παρασκήνιο» αποκαλύπτει, επίσης, τη σημασία και την αξία που αποδιδόταν σε συγκεκριμένες δραστηριότητες και λειτουργίες, καθώς και τη θέση που αυτές κατείχαν στην καθημερινή ζωή των ατόμων εντός του συγκεκριμένου νοικοκυριού.²⁹

Το δεύτερο ζήτημα που εξετάζεται αφορά την καταγραφή εντός της οικίας πληθώρας ειδών και αντικειμένων ενός ειδικού τύπου, υφασμάτων, προϊόντων κλωστοϋφαντουργίας και ραπτικής, και ενδυμάτων. Η περίσσεια των ειδών αυτών μελετάται στην κοινωνική της διάσταση –σε συνάρτηση με τη συμπεριφορά και τον τρόπο ζωής μιας συγκεκριμένης κοινωνικής επαγγελματικής τάξης–, ενώ παράλληλα επιχειρείται ο συσχετισμός της με τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα των Abbott, τον ρόλο του λιμανιού στην ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου υφασμάτων κατά τον 18ο-19ο αι. και, τέλος, με την επίδραση της Οθωμανικής αισθητικής στη διακόσμηση, στην ένδυση, και στον τρόπο ζωής των Ευρωπαίων. Στο τελευταίο μέρος της μελέτης η κοινωνική και επαγγελματική ταυτότητα του Abbott εξετάζονται συνοπτικά και συσχετίζονται. Η κατοχή ορισμένων αγαθών αποκαλύπτει την υιοθέτηση ενός τρόπου ζωής, συνήθειες και στάσεις που αυτόματα ενσωματώνουν τον Άγγλο έμπορο της Θεσσαλονίκης στην εμπορική αστική τάξη της εποχής του· η κατοχή κάποιων άλλων αντικειμένων αναδεικνύει μέρος της προσωπικής του ιστορίας και τον χαρακτηρίζει.

Η οικία Abbott

Δεν είναι γνωστή η ακριβής τοποθεσία της κατοικίας του Bartholomew Edward Abbott –ίσως στη συνοικία των Φράγκων, όπου κατοικούσε και ο πρόξενος της Βρετανίας Francis Charnaud–, είναι γνωστό ωστόσο ότι το ακίνητο ήταν ιδιοκτησίας του Ιωάννη Γούτα Καφταντζιόγλου.³⁰ Δεν είναι επίσης γνωστό

29. Στο ίδιο, σ. 9.

30. Οι οικογένειες Abbott και Καφταντζιόγλου συνδέονταν με οικογενειακούς και επαγγελματικούς δεσμούς· βλ. D. Vlami, «Entrepreneurship», *ό.π.*, σ. 146. Ο Ιωάννης Γούτα Καφταντζιόγλου ήταν ένας από τους πιο επιτυχημένους και ισχυρούς Έλληνες Οθωμανούς εμπόρους στην Θεσσαλονίκη κατά την εποχή αυτή. Για τη ζωή του και τις επιχειρήσεις βλ. E. Χερίμογλου, «Ιωάννης Γούτα Καφταντζιόγλου», *Γρηγόριος Παλαμάς* 758 (1995) 407-464, όπου παρατίθενται ενδιαφέροντα αποσπάσματα από τη διαθήκη του. Σε ακίνητο του Καφταντζιόγλου είχε εγκατασταθεί και το πρακτορείο της Levant Company στη Θεσσαλονίκη, όπου βρισκόταν και η οικία του προξένου Francis Charnaud· βλ. στη διαθήκη του Καφταντζιόγλου, που δημοσιεύεται στο Γ. Γ. Παπαδόπουλος, *Τα κατά τον αοιδιμον πρωταθλητήν του ιερού των Ελλήνων αγώνος τον Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γρη-*

το ακριβές αντίτιμο του ενοικίου που κατέβαλλε ο Abbott στον Καφταντζιόγλου. Ωστόσο, σε λογαριασμό εσόδων-εξόδων που κράτησαν οι κληρονόμοι του Abbott μεταξύ του 1817 και του 1818 εμφανίζονται δύο πληρωμές ενοικίου, μία στις 26 Μαρτίου 1817 («Μετρητά στον κ. Ιωάννη Γούτα Καφταντζιόγλου για την ενοικίαση του σπιτιού για το έτος 1817... πιάστρα 1.500 3/120») και μία ακόμη στις 24 Οκτωβρίου 1817 («στον κ. Ιωάννη Γούτα Καφταντζιόγλου για την ενοικίαση του σπιτιού σε δόσεις πιάστρα 1.363 24/120»).³¹ Η οικογένεια διέθετε θερινή εξοχική κατοικία στο δημοφιλές κατά τον 18ο αι. προάστιο Urendjiek³² καθώς και αποθήκες («magazzini»), όπου φύλαγε εμπορεύματα και προϊόντα.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που προκύπτουν από τη μελέτη του ιβενταριού, η οικία των Abbott ήταν διαμορφωμένη σε έναν όροφο που πιθανότατα να ήταν υπερυψωμένος σε σχέση με τον περιβάλλοντα χώρο.³³ Τα δωμάτια, οι χώροι υποδοχής και οι βοηθητικοί χώροι βρισκόνταν διατεταγμένοι δεξιά και αριστερά ενός διαδρόμου που αποτελούσε κεντρικό αρχιτεκτονικό στοιχείο της κατοικίας. Η κατοικία διέθετε «Belvedere», αίθουσα με θέα στον κήπο ή σε κάποιον άλλο εξωτερικό χώρο· επίσης μεγάλη σάλα δεξιώσεων, γραφείο και βιβλιοθήκη, καθημερινή τραπεζαρία, κουζίνα και δωμάτια αποθήκευσης. Το υπνοδωμάτιο των Abbott επικοινωνούσε με ιματιοθήκη και έναν βοηθητικό χώρο, το «Gabinetto». Στην οικία Abbott διέμενε και μία υπηρέτρια, η Κυριακούλα, σε ειδικά διαμορφωμένο υπνοδωμάτιο σε σοφίτα πάνω από την κουζίνα. Είναι πιθανό η κατοικία των Abbott να επικοινωνούσε μέσω κάποιας πρόσβασης με άλλη κατοικία, όπου διέμεναν άλλα μέλη της οικογένειας. Την εντύπωση αυτή προξενεί η αναφορά στο ιβεντάριο σε δωμάτιο που βρισκόταν «ανάμεσα στο πέρασμα του G. F. Abbott».³⁴

Το δωμάτιο που αναφερόταν ως «δωμάτιο της Sara Abbott» είχε χρήση

γόριον τον Ε... , τ. 1, Αθήνα 1865, σ. 421.

31. NA, SP 105/137, f. 236v-237r.

32. Το Urendjiek, που σημαίνει «Μικρός Παράδεισος», ήταν μετά τα μέσα του 18ου αι. θερινή διαμονή των Ευρωπαίων εμπόρων της Θεσσαλονίκης, και εκεί βρισκόνταν και οι εξοχικές κατοικίες πολλών προξένων ευρωπαϊκών χωρών· βλ. σχετικά Παντ. Πρίντζης - Βασ. Μέλος, *Η μαγευτική ιστορία του Βοτανικού κήπου Δελασάλ στο Πεντζίκι*, Απρίλιος 2006, δημοσιευμένη ομιλία στο www.hortiatiss570.gr. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η κατοικία της οικογένειας Abbott στο Πεντζίκι ήταν καταγεγραμμένη στη Sara Abbott.

33. Η τοποθεσία μίας εκ των αποθηκών της κατοικίας προσδιορίζεται ως «κάτω, στην αυλή».

34. Τα αντικείμενα που καταγράφονται στο ιβεντάριο δηλώνουν, ούτως ή άλλως, τη συχνή παρουσία του γιου της οικογένειας George Frederic στην κατοικία όπου διέμεναν οι γονείς του: επρόκειτο για επαγγελματικά έγγραφα, προσωπικά είδη και βιβλία. Δεν είναι γνωστό αν ο George Frederic διέμενε περιστασιακά ή εργαζόταν εντός της πατρικής οικίας.

υπνοδωματίου και περιείχε ένα μεγάλο κρεβάτι με κουρτίνες και κουνουπιέρα, καθρέφτη με κορνίζα, δύο έπιπλα με συρτάρια φτιαγμένα από ξύλο καρυδιάς, ιματιοθήκη από μαόνι, δύο μπαούλα, θερμάστρα, ένα μακάτ και βελούδινα μαξιλάρια. Οι τοίχοι ήταν διακοσμημένοι με τέσσερις πίνακες του Vernet και στα παράθυρα ήταν κρεμασμένες λευκές κουρτίνες. Στο πάτωμα ήταν στρωμένο ένα μεγάλο χαλί. Στα συρτάρια της ιματιοθήκης, των επίπλων και στα μπαούλα ήταν αποθηκευμένα λευκά είδη, είδη και εξαρτήματα ένδυσης, υφάσματα, καλύμματα επίπλων και είδη ραπτικής. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι στο υπνοδωμάτιο της Abbott εμφανίζονταν συγκεντρωμένα και καταγράφονταν αντικείμενα και είδη που δεν άρμοζαν με τη χρήση του συγκεκριμένου χώρου και προφανώς είχαν μεταφερθεί εκεί από άλλα σημεία του σπιτιού. Επρόκειτο για πολύτιμα ασημικά: σερβίτσια του τσαγιού και του καφέ, λάμπες, ταμπακιέρες, τάσια, ζαχαριέρες καθώς και κοσμήματα ανδρικά και γυναικεία· επίσης έγγραφα που αφορούσαν τις επιχειρήσεις και την περιουσία των Abbott: διαθήκες, προσωπικές επιστολές, συναλλαγματικές και ομόλογα, επιταγές και ένα πακέτο με «άλλα έγγραφα».

Το υπνοδωμάτιο επικοινωνούσε με δωμάτιο ιματιοθήκης επιπλωμένο με ένα μεγάλο ερμάριο με καθρέφτη, ένα μικρό τραπέζι και έναν ξύλινο σοφά. Τρεις ακόμη πίνακες του Vernet με επίχρυσες κορνίζες στόλιζαν τους τοίχους και κουρτίνες με φραμπαλάδες ήταν κρεμασμένες στα παράθυρα. Δίπλα στην ιματιοθήκη βρισκόταν το «Gabinetto», βοηθητικό δωμάτιο, όπου είχε συγκεντρωθεί πληθώρα αντικειμένων με ανόμιες χρήσεις που ωστόσο εξυπηρετούσαν καθημερινές ανάγκες («τραπεζάκι νυκτός», «ομπρέλα», «στρώματα από μαλλί», «ένα βάζο με θειακή», «ζευγάρι κιάλια», «κορδόνι για να χτυπάει το καμπανάκι»), αντικείμενα αξίας (πολύτιμο «επιτραπέζιο ρολόι», πίνακες του Vernet και εικόνες, σερβίτσια από πορσελάνη), είδη ρουχισμού και διακόσμησης (καινούργια παπούτσια, υφάσματα, κουρτίνες, μικρό χαλί κλπ.).

Η «σάλα των δεξιώσεων» της κατοικίας ήταν μια αίθουσα μεγάλων διαστάσεων που προοριζόταν για φιλοξενία και δεξίωση πολλών ατόμων. Η αίθουσα είχε και χρήση επίσημης τραπεζαρίας καθώς διέθετε τραπέζι και καρέκλες από μαόνι για φιλοξενία δώδεκα ατόμων. Πολλά ακόμη μικρότερα τραπέζια και καρέκλες, σοφάδες και έπιπλα με μαξιλάρια ήταν τοποθετημένα σε διάφορα σημεία· στη σάλα υπήρχαν επίσης τραπέζια για παιχνίδια (ντάμα, χαρτιά, «boulliotte») και «τραπέζι μουσικής». Τους τοίχους διακοσμούσαν πίνακες («Φλαμανδών ζωγράφων»), απεικονίσεις ιστορικών γεγονότων καθώς και ο θυρεός της οικογένειας Abbott σε επίχρυση κορνίζα. Χαλιά ήταν στρωμένα στο πάτωμα και στα παράθυρα ήταν κρεμασμένες κουρτίνες. Σε διάφορα σημεία της σάλας υπήρχαν μπαούλα και έπιπλα σκεπασμένα με υφάσματα και μαξιλάρια όπου βρισκόνταν αποθηκευμένα υφάσματα, λευκά είδη, είδη ραπτικής, καλύμματα και φόδρες.

Ο χώρος που αναφερόταν ως «Belvedere» έβλεπε προς την αυλή και τον κήπο. Η αίθουσα διέθετε μεγάλα παράθυρα, μπαλκονόπορτες ή τζαμαρία και ίσως είχε χρήση σαλονιού-καθιστικού κάποιους μήνες του έτους: χωροταξικά βρισκόταν πολύ κοντά στο γραφείο της κατοικίας. Το δωμάτιο αυτό ήταν επιπλωμένο με ένα γραφείο και πολυθρόνες, τραπεζάκια, βιβλιοθήκη με 305 βιβλία και περιοδικά. Εκεί βρίσκονταν όλα τα βιβλία και τα κατάστιχα της εταιρείας του Abbott, κλειδιά και αλυσίδες από θησαυροφυλάκια,³⁵ χαρτοφύλακες με διάφορα έγγραφα, οι σφραγίδες και οι σημαίες του Σουηδικού προξενείου που ο Abbott εκπροσωπούσε, δείγματα από εμπορεύματα και μαθηματικά όργανα, βιβλία αριθμητικής και το μεγάλο βιβλίο των διομολογήσεων που είχαν υπογραφεί μεταξύ της Αγγλίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Εντός του γραφείου υπήρχαν και διάφορα προσωπικά αντικείμενα του Abbott (σπασμένα γυαλιά, γάντια, κλειδιά, πορτοφόλι, παντόφλες για την ποδάγρα, βάζα με διάφορα φαρμακευτικά σκευάσματα, εξαρτήματα ιππασίας). Ωστόσο η ύπαρξη βιβλιοθήκης, πολυθρόνων, ενός σερβίτσιου λικέρ, πολύτιμων σπαθιών και όπλων και διαφόρων εξαρτημάτων καπνίσματος (πίπες, ναργιλές, τσάντα καπνού), αποδεικνύει ότι εκτός από περιβάλλον περισυλλογής και εργασίας, το γραφείο ήταν και ένας χώρος ανδρικής κοινωνικότητας όπου ελάμβαναν χώρα επαγγελματικές και κοινωνικές συναναστροφές.

Η «τραπεζαρία» στην κατοικία των Abbott προοριζόταν για καθημερινή χρήση καθώς ήταν επιπλωμένη με ένα μεγάλο τραπέζι από «λευκή ξυλεία» και ένα μικρότερο, ένα φανάρι, ένα ερμάριο και τέσσερις αλατιέρες από λευκό κρύσταλλο. Αντίθετα στο μικρό δωμάτιο δίπλα στην τραπεζαρία που λειτουργούσε ως βοηθητικός χώρος στοιβάζονταν πληθώρα αντικειμένων (κορνίζες, τραπεζάκια, καρέκλες, λάμπα, καφετιέρα, κουρτίνες με φραμπαλάδες, παλαιό χαλί, σεντόνια, γρίλια, σίδερο για σιδέρωμα, κουτιά γεμάτα με είδη ή άδεια). Σε ό,τι αφορά την κουζίνα των Abbott το ιβεντάριο είναι ιδιαίτερα φειδωλό σε πληροφορίες («ένα τραπέζι από λευκή ξυλεία»). Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την καθημερινή μαγειρική και τη διατροφή των Abbott μπορεί να συλλέξει κανείς από την περιγραφή της αποθήκης τροφίμων-κελαριού, όπου υπήρχε πληθώρα γυάλινων βάζων και άλλων οικιακών σκευών που περιείχαν μικρές ποσότητες τροφίμων και ποτών και παράλληλα σκεύη και σερβίτσια για την προετοιμασία και την κατανάλωση γευμάτων καθώς και τσαγιού, σοκολάτας και καφέ. Λεπτομερώς περιγράφονταν επίσης δύο μικρά δωμάτια «πάνω από την κουζίνα», διαμορφωμένα στον χώρο της σοφίτας: το δωμάτιο της υπηρέτριας Κυριακούλας και μια μικρή αποθήκη.

---

35. Ένα θησαυροφυλάκιο από την κατοικία των Abbott είχε μεταφερθεί για λόγους ασφαλείας στην καγκελαρία του Βρετανικού προξενείου, σύμφωνα με τον συντάκτη του ιβενταρίου.

Ο διάδρομος αποτελούσε και χώρο αποθήκευσης λευκών ειδών και σερβίτιων, τα οποία είχαν συγκεντρωθεί εντός επίπλων και ερμαρίων που ωστόσο δεν αναφέρονται στο ιβεντάριο. Σερβίτσια καθημερινά και «καλά» καθώς και διάφορα οικιακά σκεύη ήταν αποθηκευμένα στο δωμάτιο της οικίας Abbott που βρισκόταν «ανάμεσα στο πέρασμα του G.F. Abbott». Δύο ακόμη χώροι αποθήκευσης βρίσκονταν στην «αυλή» της κατοικίας: ένα μικρό δωμάτιο αποθήκευσης ειδών καθημερινής χρήσης (φανάρια, καροτσάκια για την μεταφορά του άνθρακα, θερμάστρες, μπουκάλια) και ένας ακόμη χώρος όπου κατέληγαν παλαιά έπιπλα και αντικείμενα, φανάρια, θερμάστρες, κιούπια, άδεια μπουκάλια, εξαρτήματα και εργαλεία.

Το «προσκήνιο» και το «παρασκήνιο»

Εξετάζοντας την αποτύπωση του οικιακού χώρου, όπως αυτός προκύπτει από το ιβεντάριο, διακρίνει κανείς ένα σαφή διαχωρισμό μεταξύ των χώρων που προορίζονταν για δημόσια συναναστροφή καθώς και των ιδιωτικών-προσωπικών και βοηθητικών χώρων. Ο διαχωρισμός αυτός προκύπτει κυρίως από τα αντικείμενα, έπιπλα, διακοσμητικά είδη και σκεύη, που καταγράφονται εντός αυτών.³⁶ Ως εκ τούτου, η μεγάλη αίθουσα «δεξίωσης» («ricevimento») όπου υπήρχε και η επίσημη τραπεζαρία, το «Belvedere» και το γραφείο-βιβλιοθήκη του Abbott, αποτελούσαν μια ενότητα χώρων, η οποία με τον διάδρομο, εντοιχισμένες ιματιοθήκες, ερμάρια και σκευοθήκες χωριζόταν λειτουργικά από τα υπόλοιπα δωμάτια, την καθημερινή τραπεζαρία, την κουζίνα, τους βοηθητικούς χώρους.

Οι χώροι στο «προσκήνιο» της οικίας Abbott αποκάλυπταν κάτι σχετικό με την ταυτότητα του συγκεκριμένου νοικοκυριού αλλά και του ιδίου του Abbott: ήταν διαμορφωμένοι για να δέχονται και να φιλοξενούν μεγάλο αριθμό ατόμων, ενώ μέσω της επίπλωσης και της πολύτιμης οικοσκευής επιδείκνυαν στο κοινωνικό και επαγγελματικό περιβάλλον του Abbott την περιουσία και την κοινωνική θέση του Άγγλου εμπόρου. Το στυλ της διακόσμησης ήταν άμεσα συνδεδεμένο με την κοινωνικότητα και το μεγαλοαστικό πρότυπο δεξίωσης και φιλοξενίας της εποχής.³⁷ Πολυτελή και ημιπολυτελή αντικείμενα, που από τα

36. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι κάποια από αυτά τα πολύτιμα διακοσμητικά αντικείμενα βρίσκονταν, κατά τη διάρκεια της σύνταξης του ιβενταρίου, περιστασιακά αποθηκευμένα σε αποθήκη ή μετατοπισμένα από την αρχική τους θέση σε άλλα δωμάτια, πχ. ασημένια σερβίτσια και επαγγελματικά έγγραφα στο υπνοδωμάτιο της Sara Abbott.

37. Βλ. γενικά Maxine Berg - Helen Clifford (επιμ.), *Consumers and Luxury in Europe, 1650-1850*, Μάντσεστερ 1999 και Maxine Berg, *Luxury and Pleasure in 18th century Britain*, Οξφόρδη, 2005, σ. 224. Τα περισσότερα σπίτια της μέσης τάξης την περίοδο μεταξύ του τέλους του 17ου και των αρχών του 18ου αι. διέθεταν από τρία έως έξι δωμάτια, συμπεριλαμβανομένου και ενός μεγάλου καθημερινού χώρου. Αυτός περιελάμβανε διακοσμητικά

τέλη του 17ου και τις αρχές του 18ου αι. εμφανίζονταν με όλο μεγαλύτερη συχνότητα και σε μεγάλη ποικιλία στα σπίτια των εύπορων τάξεων της Βρετανίας, καταγράφονται στο ιβεντάριο της οικίας Abbott και περιγράφονται λεπτομερώς: έπιπλα και μικροέπιπλα από μαόνι, ασημικά, έργα τέχνης, καθρέπτες, κηροπήγια, ρολόγια, βιβλία, κινέζικες πορσελάνες.³⁸ Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στα ρολόγια που κοσμούσαν τους χώρους –μεταξύ αυτών το πολύτιμο δείγμα της τέχνης του Eardly Norton³⁹– και στα 45 έργα τέχνης, που περιελάμβαναν έργα του δημοφιλούς την εποχή εκείνη Vernet καθώς και Φλαμανδών ζωγράφων, επίσης νεκρές φύσεις, απεικονίσεις ιστορικών γεγονότων, ποιμενικά, «βενετσιάνικα» όπως αναφέρονται, και τέλος προσωπογραφίες προσφιλών προσώπων. Υπήρχαν επίσης («μαρμάρινες κολόνες») τοποθετημένες σε ειδικά περιστύλια –δημοφιλής κατηγορία διακοσμητικών στοιχείων εντός των αριστοκρατικών και μεγαλοαστικών κατοικιών της Ευρώπης σε μια εποχή αρχαιολατρίας– ασημένια σκεύη, θερμάστρες και πολύτιμες λάμπες, από ασήμι και γυαλί. Ο μεγάλος αριθμός κουρτινών (97 τεμάχια) –διακοσμητικό στοιχείο που έχει συσχετισθεί με την ανάπτυξη μιας πιο σύνθετης και πολυτελούς υλικής κουλτούρας μεταξύ των εύπορων και μεσαίων τάξεων του 18ου αι.– καταδεικνύει αφενός τη διάθεση να αποχωρισθεί και να προστατευθεί το οικιακό περιβάλλον από τον έξω κόσμο και αφετέρου κάποια ιδιαίτερη φροντίδα για τον καλλωπισμό των δωματίων.⁴⁰

αντικείμενα, όπως έργα τέχνης, καθρέπτες, ή ένα ρολόι και βιβλία. Έως τις αρχές του 18ου αι. πολλά σπίτια αυτής της τάξης διέθεταν ένα μεγάλο σαλόνι με νέα πρωτοπορικά είδη επίπλων. Τα έπιπλα, τα χαλιά, τα κινέζικα, τα υαλικά, τα ασημικά, τα κηροπήγια, οι κλειδαριές από ορείχαλκο καθώς και οι λαβές των επίπλων, που έχουν συσχετισθεί με τα εσωτερικά των σπιτιών του 18ου αι. και τα σπίτια «γεωργιανού» στυλ (βλ. παρακάτω), απέκτησαν την περίοδο αυτή μια αναγνωρίσιμη βρετανική ταυτότητα· βλ. στο ίδιο, σ. 25.

38. Η επεξεργασία ιβενταρίων που συντάχθηκαν από τα μέσα του 17ου έως τα μέσα του 18ου αιώνα αποδεικνύει ότι κάθε γενιά της περιόδου αυτής άφηνε ως κληρονομιά περισσότερο και καλύτερα αντικείμενα κινητής ιδιοκτησίας, παρά το γεγονός ότι η αξία των αντικειμένων αυτού του τύπου ως ποσοστό επί της συνολικής περιουσίας δεν αυξήθηκε. Όπως επισημαίνει η Weatherill, τα αντικείμενα που όλο και πιο συχνά συναντώνται στο εσωτερικό των σπιτιών ήταν τα σκεύη φαγητού, τα έπιπλα, τα βιβλία και έργα τέχνης, οι καθρέπτες, τα ρολόγια και οι κουρτίνες· βλ. L. Weatherill, *Consumer behavior*, ό.π., σ. 6 και M. Berg, *Luxury*, ό.π., σ. 219.

39. Ο Eardley Norton ήταν διάσημος ωρολογοποιός του Λονδίνου, και εργάστηκε την περίοδο 1760-1794. Το 1771 απέκτησε την πατέντα για τον επαναληπτικό μηχανισμό που εφηύρε. Παρήγε πολύτιμα ρολόγια σέπης, αλλά ήταν πολύ γνωστός και για τα επιτραπέζια ρολόγια του, τα οποία είχαν τεράστια αξία, και είχαν προσφερθεί ως δώρα σε πολλούς εστεμμένους της Ευρώπης· βλ. www.davidgibson.co.uk. Για τη σημασία των ρολογιών ως χρηστικών αντικειμένων και ως διακοσμητικών στοιχείων κατά τον 18ο αι. βλ. M. Berg, *Luxury*, ό.π., σ. 227.

40. Σε δείγμα μεσοαστικών νοικοκυριών της περιόδου 1670-1725 η ιδιοκτησία κουρτινών αυξήθηκε από τρεις έως πέντε φορές· στο ίδιο, σ. 219.

Ένα πλήθος τραπεζιών σε μικρά και μεγάλα μεγέθη, καρέκλες, πολυθρόνες, καναπέδες και σοφάδες διακοσμημένοι με πολύτιμα μαξιλάρια –συνηθισμένο και απαραίτητο στοιχείο της επίπλωσης των οθωμανικών σπιτιών σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζει η Faroqui– δηλώνουν έντονη κοινωνική ζωή και ένα ευρύ πεδίο κοινωνικών σχέσεων.⁴¹ Η πληθώρα σερβίτσιων και επιτραπέζιων σκευών, που φυλάσσονταν στις σκευοθήκες της οικίας, επιβεβαιώνει αφενός την ανεπτυγμένη κοινωνικότητα των Abbott αλλά και την επίδραση στον τρόπο ζωής τους μιας διαφορετικής κουλτούρας σερβιρίσματος και κατανάλωσης φαγητού, που διαμορφώθηκε από τον 17ο αι. και απέκτησε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά εντός του 18ου αιώνα⁴². αφορούσε τη χρήση διακοσμημένων ειδών κεραμικής και πορσελάνης, μαχαριών και πηρουνιών σε διάφορες ποιότητες, μια συγκεκριμένη συμπεριφορά κατά τη διάρκεια του φαγητού, τρόπους σερβιρίσματος, και το νεοφερμένο τελετουργικό του απογευματινού τσαγιού και του πρωϊνού καφέ.⁴³ Το πλήθος και η ποιότητα της επιτραπέζιας οικοσκευής των Abbott αναδεικνύουν αυτήν ακριβώς την τάση: 526 πιάτα από φαγιάνς και πορσελάνη σε διαφορετικά σερβίτσια, 138 μαχαίρια και περίπου ισάριθμα πηρούνια, διάφορα σερβίτσια ποτηριών και ένας εντυπωσιακός αριθμός από πολύτιμα και ημι-πολύτιμα εξαρτήματα και επιτραπέζια σκεύη, που προορίζονταν για το σερβίρισμα σαλάτας, σούπας, σάλτσας, μουστάρδας, ζάχαρης, αλατιού και

41. Στα μεγαλοαστικά και μεσοαστικά σπίτια της Αγγλίας του 18ου αι. οι τραπεζαρίες συχνά ήταν επιπλωμένες με πολύτιμα είδη: ένα τραπέζι και καρέκλες από μαόνι, ασημένια κηροπήγια, σερβίτσια φαγητού από πορσελάνη και λινά τραπεζομάντιλα. Έως το 1760 ένα μεγάλο τραπέζι για δείπνο από μαόνι, που συνοδευόταν από όμοιες καρέκλες, προσέδιδε μεγάλη αξία στον χώρο· βλ. στο ίδιο, σ. 228. Επίσης, σχετική αναφορά στην πολύ ενδιαφέρουσα μελέτη της Amanda Vickery για το υλικό περιβάλλον μιας εύπορης χήρας του 18ου αι. στην Αγγλία, της Elizabeth Shackleton, στο Amanda Vickery, «Women and the world of goods: a Lancashire consumer and her possessions, 1751-1781», John Brewer-Roy Porter (επιμ.), *Consumption and the World of Goods*, Λονδίνο 1993, σ. 281.

42. Την εποχή αυτή οι κοινωνικές επιταγές σε ό,τι αφορούσε την ώρα των γευμάτων, το σερβίσιο του τραπεζιού, την παρουσίαση του φαγητού αλλά και τη συμπεριφορά κατά τη διάρκεια του γεύματος, έγιαν αντικείμενο οδηγών καλής συμπεριφοράς και ετικέτας, που απευθύνονταν στα μέλη της ανώτερης μεσαίας τάξης, και ήταν πολύ διαδεδομένες· βλ. M. Berg, *Luxury*, ό.π., σ. 228. Επίσης, M. Visser, *The rituals of dinner*, Λονδίνο 1992. Για την εξέλιξη των επιτραπέζιων τρόπων συμπεριφοράς βλ. Jean-Luis Flandrin, «Distinction through taste», Roger Chartier (επιμ.), *A History of Private Life*, τ. 3· Philip Ariès- Georges Duby (επιμ.), *Passions of Renaissance*, Καίμπριτζ 1989, σ. 265-308.

43. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η Berg η τελετουργία του πρωϊνού και του τσαγιού ήταν νέες συνήθειες κατά τον 18ο αι., και η εμφάνισή τους ήταν σύγχρονη με την εμφάνιση των ζεστών ποτών –τσαγιού, καφέ, σοκολάτας– και των κεραμικών, επάργυρων ή γυάλινων σκευών, που συνόδευαν το σερβίρισμά τους, βλ. M. Berg, *Luxury*, ό.π., σ. 237. Επίσης, L. E. Klein, «Coffeehouse civility 1660-1714: an aspect of post-courtly culture in England», *Huntington Library Quarterly* 59 (1997) 30-51.

πιπεριού, και τέλος σερβίτσια του καφέ και του τσαγιού – ορισμένα από αυτά ασημένια.⁴⁴

Οι χώροι υποδοχής ήταν παράλληλα χώροι αναψυχής, ανδρικής κοινωνικότητας και επαγγελματικών επαφών. Έτσι, εντός αυτών υπήρχαν τραπέζια μουσικής και παιχνιδιών, βιβλιοθήκη και περιοδικά αλλά και το γραφείο του Abbott.⁴⁵ Εκεί, μαζί με τα αντικείμενα και τα είδη που αφορούσαν το επάγγελμα του εμπόρου, προβάλλονταν σε δημόσια θέα σύμβολα της κοινωνικής ισχύος και εθνικής ταυτότητας του Abbott, τα οποία εντός του συγκεκριμένου χώρου συνδέονταν άμεσα και συνειρμικά με την επαγγελματική σταδιοδρομία και τον ευρύ κύκλο επαγγελματιών και κοινωνικών σχέσεων του.

Η προέλευση των επίπλων και των αντικειμένων και η αισθητική τους παρέπεμπε καταρχάς στα βρετανικά μεσοαστικά και μεγαλοαστικά σπίτια («γεωργιανού» στυλ,⁴⁶ ενώ ταυτόχρονα καταδείκνυε τον διεθνή χαρακτήρα των επιχειρήσεων του Abbott αλλά και την επίδραση στον τρόπο ζωής της οικογένειας της αισθητικής και των συνθηκών του τόπου εγκατάστασης. Η κατασκευή τους ήταν υψηλής ποιότητας, και τα υλικά που είχαν χρησιμοποιηθεί ακριβά και πολυτιμα. Τραπέζια, καρέκλες, πολυθρόνες, ερμάρια, κασέλες και άλλα ξύλινα έπιπλα και αντικείμενα είχαν κατασκευασθεί από μαόνι, και σε ορισμένες περιπτώσεις από δρυ και καρυδιά. Τα μαξιλάρια, οι κουρτίνες, τα υφάσματα επίπλωσης και οι ταπετσαρίες ήταν από μετάξι, βελούδο, βαμβακερό φερμένο από την Ινδία ή ινδικού τύπου και βρετανικής κατασκευής (οι λεγόμενες ινδιάνες), τα σερβίτσια από φαγιάνς, πορσελάνη και κρύσταλλο, ασημένια ή επάργυρα και, σε ορισμένες περιπτώσεις, επίχρυσα. Πολλά αντικείμενα και διακοσμητικά είδη που εμφανίζονταν εντός των χώρων υποδοχής της οικίας Abbott ήταν ασημένια και επάργυρα, ενώ κυριαρχούσαν μικροαντικείμενα και διακοσμητικά από φαγιάνς και πορσελάνη. Τα είδη αυτά εμφανίζονταν όλο και πιο συχνά στα σπίτια των αστών του 18ου αι., και δεν διακινούνταν αποκλειστικά εντός της αριστοκρατίας και των βασιλικών αυλών. Αντίθετα, διέδρυναν τους αισθητικούς ορίζοντες και

---

44. Βλ. L. Weatherill, «The Meaning», *ό.π.*, σ. 220, όπου αναφέρεται ότι το ποσοστό των ιβενταριών που περιελάμβαναν μαχαίρια και πηρούνια, κινέζικες πορσελάνες, και σερβίτσια καφέ, τσαγιού και σοκολάτας αυξήθηκε κατά την περίοδο 1670-1725 από 0% σε 10-15%.

45. Βλ. παρακάτω σχετικά.

46. Πρόκειται για το στυλ αρχιτεκτονικής και διακόσμησης που αναπτύχθηκε στη Βρετανία κατά την περίοδο βασιλείας τεσσάρων μοναρχών που έφεραν το όνομα Γεώργιος και ανήκαν στον βασιλικό οίκο του Ανόβερου (Γεώργιος Α΄ της Μ. Βρετανίας, Γεώργιος Β΄ της Μεγάλης Βρετανίας, Γεώργιος Γ΄ του Ηνωμένου Βασιλείου, Γεώργιος Δ΄ του Ηνωμένου Βασιλείου). Οι τέσσερις μονάρχες βασιλεύσαν την περίοδο μεταξύ Αυγούστου 1714 και Ιουνίου 1830. Σχετικά με την εσωτερική διακόσμηση των σπιτιών γεωργιανού στυλ βλ. John Cornforth, *Early Georgian Interiors*, Λονδίνο 2005. Επίσης, Sir John Summerson, *Georgian London*, Λονδίνο 2003.

μιας ανερχόμενης μέσης τάξης και προσανατόλισαν τον υλικό πολιτισμό της εποχής προς νέες κατευθύνσεις. Επαγγελματίες, έμποροι και βιομήχανοι καθώς και άτομα που βρίσκονταν χαμηλότερα στην κλίμακα της κοινωνικής και επαγγελματικής ιεραρχίας, απέκτησαν αυτά τα νέα καταναλωτικά αγαθά –πολλά από αυτά βρετανικής κατασκευής–, τα οποία φανέρωναν νεωτερισμό, ευγένεια, ευπρέπεια και ανεξαρτησία. Ήταν προσιτά σε ατελειώτη ποικιλία σχεδίων, ποιότητων και τιμών – αυτό που μετρούσε ήταν η εμφάνιση, η κομψότητα και η τιμή. Επρόκειτο για μια νέα οικονομία της ποιότητας και της απόλαυσης, η οποία διαπερνούσε αυτά τα νέα εμπορεύματα και προϊόντα, και προσδιόριζε την επανάσταση της κατανάλωσης του 18ου αι., την οποία ο Mac Kendrick χαρακτηρίζει ως μια έκρηξη νέων αγαθών και προϊόντων και ενός πνεύματος άμιλλας που εξωθούσε τους ανθρώπους να αγοράζουν τα αγαθά αυτά.⁴⁷

Η προέλευση των αντικειμένων και των επίπλων που επιδεικνύονταν στο «προσκήνιο» της οικίας των Abbott αποκάλυπτε την προέλευση της οικογένειας και ταυτόχρονα προϋδίαζε για τις γεωγραφικές συντεταγμένες του εμπορικού δικτύου, στο οποίο συμμετείχε ο Abbott και ο γιος του. Πολλά από τα έπιπλα και τα αντικείμενα αποτελούσαν έντεχνα δείγματα βρετανικής κατασκευής, που την εποχή αυτή μέσω του εμπορίου διακινούνταν με μεγάλη επιτυχία σε ένα ευρύ δίκτυο παγκόσμιων αγορών, και –από το δεύτερο μισό του 18ου αι.– κίνησαν και συντήρησαν ένα ευρέως διαδεδομένο αίσθημα «αγγλομανίας» για ημιπολυτελή και πολυτελή προϊόντα ποιότητας.⁴⁸ Συχνός τόπος προέλευσης αντικειμένων και εμπορευμάτων ήταν επίσης η Γαλλία (έπιπλα, έργα τέχνης, διακοσμητικά αντικείμενα), η Ανατολή γενικά και η Σμύρνη (χαλιά). Τα υφάσματα προέρχονταν από την Αγγλία, την Ινδία, τη Γαλλία, τη Ρωσία, την Ολλανδία, τη Κωνσταντινούπολη, τη Βιέννη και την Κύπρο, ενώ τα σεργίτια φαγητού, τσαγιού, και τα ποτήρια από την Αγγλία, τη Γαλλία και τη Βοημία.

Οι διαφορές μεταξύ του «προσκήνιου» και του «παρασκήνιου» της οικίας Abbott ήταν διακριτές. Η διάκριση στην κατασκευή και στην ποιότητα της επίσημης και της καθημερινής τραπεζαρίας των Abbott είναι εύγλωττη: η πρώτη ήταν κατασκευασμένη από πολύτιμο μαόνι, φιλοξενούσε δώδεκα τουλάχιστον άτομα, ήταν τοποθετημένη σε έναν χώρο διακοσμημένο με ασημένιες λάμπες και πολύτιμα υφάσματα, η δεύτερη αντίθετα ήταν κατασκευασμένη από φθηνή «λευκή ξυλεία» (πιθανότατα λευκή δρυ ή πεύκο) και βρισκόταν μέσα σε ένα ιδιαίτερα λιτά επιπλωμένο δωμάτιο (βλ. και παραπάνω). Οι ιδιωτικοί και

47. Neil McKendrick, «The Commercialization of Fashion», Neil Mc Kendrick - John Brewer - J. H. Plumb, *The Birth*, ό.π., σ. 100-145.

48. L. Weatherill, *Consumer behavior*, ό.π., σ. 20. Τα καταναλωτικά αυτά αγαθά απέκτησαν βρετανική ταυτότητα προέλευσης, συσχετίσθηκαν με τη νέα αγγλική «μοντέρνα πολυτέλεια» και προωθήθηκαν σε ένα ευρύ πεδίο παγκόσμιων αγορών.

βοηθητικοί χώροι της οικίας Abbott αντανακλούσαν τη συγκεκριμένη στιγμή στον κύκλο ζωής της οικογένειας και υποδήλωναν πρόσφατα γεγονότα. Στην οικία διέμενε τα τελευταία χρόνια το ζεύγος Abbott, και τον τελευταίο χρόνο η χήρα σύζυγος –ίσως μαζί με υπηρετικό προσωπικό– περιστοιχισμένη από την πολυτελή οικοσκευή, τα ενδύματα και τα προσωπικά αντικείμενά της, κάποια ενδύματα, προσωπικά αντικείμενα και το γραφείο του Abbott, και κάποια αντικείμενα του γιου της.⁴⁹ Μια πρώτη ένδειξη της χρονικής στιγμής, την οποία διένυε το νοικοκυριό των Abbott, είναι η καταγραφή στο ινβεντάριο ενός αριθμού από «ξύλα», που είχαν προέλθει από την αποσύνδεση επίπλων –καναπέ, σοφά, κρεβατιού–, που πιθανόν να αποτελούσαν την επίπλωση δωματίων των οποίων η χρήση είχε αλλάξει με τα χρόνια· επίσης η εμφανής μετατόπιση από την αρχική τους θέση πολύτιμων και ημιπολύτιμων διακοσμητικών και χρηστικών αντικειμένων και η συγκέντρωσή τους σε άλλους χώρους.

Η επίπλωση του υπνοδωματίου της Abbott ήταν μάλλον λιτή: ένα κρεβάτι με κουνουπιέρα, μια «αγγλική» γυναικεία τουαλέτα (έπιπλο με καθρέπτη) και ερμάριο με πολλά συρτάρια. Ωστόσο, σε αυτό το δωμάτιο, όπως και σε άλλους χώρους, καταγράφεται πληθώρα από αντικείμενα αποθήκευσης και έπιπλα, όπως ερμάρια, βιτρίνες, κομώ, κρεμάστρες, και κυρίως, μπαούλα και κασέλες. Εντός αυτών στοιβάζονταν ενδύματα και υφάσματα, δείγματα υφασμάτων, είδη κλωστοϋφαντουργίας και ραπτικής καθώς και εντυπωσιακός αριθμός λευκών ειδών. Δεν είναι απολύτως σαφές εάν η θέση των αποθηκευτικών επίπλων ήταν η μόνιμη θέση που αυτά είχαν ενός του οικιακού χώρου ή εάν είχαν μετακινηθεί περιστασιακά, προκειμένου να είναι εφικτή η καταγραφή τους.

Στην κουζίνα και στους βοηθητικούς χώρους που βρίσκονταν πέριξ αυτής, καθώς και στους διαδρόμους, καταγράφονταν οικιακά και μαγειρικά σκεύη, είδη καθαρισμού, τρόφιμα και λευκά είδη. Σε σκευοθήκες φυλασσόταν και η πολύτιμη συλλογή από σερβίτσια φαγητού, καφέ, τσαγιού, αλλά και διάφορα σκεύη υαλικά και επάργυρα, καράφες, σκεπάσματα κλπ. Ο αριθμός και η ποικιλία των μαγειρικών σκευών στο νοικοκυριό των Abbott δεν ήταν σε καμία περίπτωση συγκρίσιμος με την πολυτέλεια και τον αριθμό των επιτραπέζιων: πέντε χύτρες, ένα τηγάνι, τέσσερα γουδιά, μία μεγάλη κουτάλα, 2 μπαλτάδες για το κρέας, ένας μύλος του καφέ, οκτώ γαβάθες κλπ.⁵⁰ Οι πενιχρές ποσότητες τροφών και ποτών

49. Όπως επισημαίνει πολύ εύστοχα η Lorna Weatherill, η μελέτη της καταναλωτικής συμπεριφοράς και των συνθηκών δεν μπορεί παρά να συσχετίζεται με τον κύκλο ζωής ενός νοικοκυριού. Επομένως, προκειμένου να γνωρίζει κανείς τη συμπεριφορά, τα αγαθά που είχαν στην ιδιοκτησία τους και τις προτεραιότητες των καταναλωτών, θα χρειαζόταν καταλόγους αντικειμένων και αγαθών –ίσως ένα είδος «φωτογραφικής απεικόνισης» του οικιακού χώρου– κάθε λίγα χρόνια, ώστε να καταγράφονται οι αλλαγές στην ιδιοκτησία και στον τρόπο ζωής με ευκρίνεια· στο ίδιο, σ. 22.

50. Στο ίδιο, σ. 150-151 όπου αναφέρεται ότι, παρά το γεγονός ότι η μαγειρική απο-

που καταγράφονται στο ινβεντάριο –αλεύρι, ρύζι, τραχανάς, μέλι, σιρόπι, λάδι και ξίδι, καθώς επίσης κρασί, μπύρα, ρακί, ροσόλι και ρούμι– υποδηλώνουν μια προηγούμενη επιχείρηση εκκαθάρισης της κουζίνας από τα αναλώσιμα είδη.

Μεταξύ των σκευών και αντικειμένων που καταγράφονταν στους αποθηκευτικούς και βοηθητικούς χώρους του «παρασκηνίου» αξίζει να αναφερθούν τα δύο καροτσάκια, ένα από χαλκό για τη μεταφορά κάρβουνου και ένα «από παλαιό σίδηρο για αγγλική χρήση», οι 18 χάλκινες γρίλιες για την τοποθέτηση πιάτων, τα σπέρτα από τη Γαλλία, 8 ψαλίδια και τα 72 βάζα για παντός είδους αποθηκευτική χρήση· επίσης οι 60 πετσέτες κουζίνας και οι 22 χειροπετσέτες που μαζί με τον μεγάλο αριθμό από πετσέτες καθαριότητας αποτελούν μια αδιαιμιφισβήτητη ένδειξη τήρησης κανόνων υγιεινής, συμπεριφορά που άρμοζε με τους εκλεπτυσμένους τρόπους και την ευγένεια που επιθυμούσαν να επιδεικνύουν τα μέλη της ανερχόμενης μεσαίας τάξης κατά τον 18ο αιώνα.⁵¹

Στο δωμάτιο της Κυριακούλας, που βρισκόταν πάνω από την κουζίνα, υπήρχε κρεμασμένο στον τοίχο ένα ζευγάρι κέρατα ελαφιού, μάλλον ξεχασμένο τρόπαιο μιας ημέρας αναψυχής και κυνηγιού, άθλημα στο οποίο επιδίδονταν τα άρρενα μέλη της οικογένειας, όπως αποδεικνύεται από την καταγραφή σημαντικού αριθμού πυροβόλων και άλλων όπλων.⁵² Εκτός από αυτό το αταίριαστο με την υπόλοιπη αισθητική του χώρου αντικείμενο, το δωμάτιο υπηρεσίας περιελάμβανε τα λιγιστά έπιπλα και είδη που συνθέταν το «προσκήνιο» και το «παρασκήνιο» της ζωής μιας υπηρέτριας του 18ου αιώνα: δύο ερμάρια, μια αγγλική λάμπα, μια θερμάστρα κρεβατιού, ένα κουτί με ραπτικά, ένα φαράσι με σκούπα, ένας μικρός καθρέπτης και ένας άλλος σπασμένος, μια τσαγιέρα, δύο πανέρια από τη Βενετία και μερικά χάλκινα τάσια.

Τα αντικείμενα και τα έπιπλα που καταγράφονταν στο «παρασκήνιο» του οικιακού περιβάλλοντος των Abbott προέρχονταν από την Αγγλία (κυρίως χάλκινα και σιδερένια αντικείμενα αλλά και επιτραπέζια σκεύη από φαγιάνς και πορσελάνη, και ασημικά), τη Γαλλία (επιτραπέζια σκεύη από φαγιάνς, πήλινα μαγειρικά σκεύη και αποθηκευτικά αντικείμενα), από τη Βοημία (υαλικά και επιτραπέζια σκεύη από φαγιάνς) και από τη Βενετία (ψάθινα αντικείμενα). Είναι προφανές ότι ένα σημαντικό μέρος από τα μαγειρικά σκεύη και τα εργαλεία καθημερινής χρήσης είχαν κατασκευασθεί και αγορασθεί από τον τόπο εγκατάστασης της οικογένειας, χωρίς όμως να γίνεται σχετική αναφορά.

τελούσε κεντρική δραστηριότητα εντός του οικιακού χώρου στην περίοδο 1660-1760, —τόσο σε ό,τι αφορούσε την πρακτική όσο και τον συμβολισμό της—, στα περισσότερα ινβεντάρια της περιόδου αυτής που εξετάστηκαν δεν καταγράφονται ιδιαίτερα ασυνήθιστα ή πολυτελή σκεύη και εργαλεία. Μόνο σε λίγες εξαιρέσεις εύπορων νοικοκυριών συναντά κανείς έναν εντυπωσιακό αριθμό σκευών, δοχείων, χυτρών κλπ.

51. M. Berg, *Luxury*, ό.π., σ. 233 και L. Weatherill, *Consumer behavior*, ό.π., σ. 27.

52. Βλ. και παρακάτω, σ. 93.

Το εσωτερικό της οικίας Abbott ήταν διαμορφωμένο στα πρότυπα των μεγαλοαστικών βρετανικών κατοικιών του τέλους του 18ου αιώνα. Επρόκειτο για ένα περιβάλλον που προέβαλλε την κοινωνική και επαγγελματική ταυτότητα και την οικονομική επιφάνεια του αρχηγού της οικογένειας, κυρίως στους χώρους εκείνους στους οποίους διαδραματιζόταν η κοινωνική ζωή, η επίδειξη της ατομικότητας, εκεί που το ιδιωτικό αποκτούσε δημόσια διάσταση. Το «προσκήνιο» της οικίας Abbott είχε, πέρα από έναν λειτουργικό, έναν έντονα εκφραστικό και συμβολικό ρόλο. Όπως απεκάλυψε η έρευνα σε ιβεντάρια που συντάχθηκαν στη Βρετανία κατά την περίοδο 1660-1760, άτομα με διαφορετικό επάγγελμα και κοινωνική θέση διέφεραν μεταξύ τους κυρίως σε ό,τι αφορούσε την ιδιοκτησία αντικειμένων και αγαθών που είχαν καταρχάς ένα έντονο συμβολισμό, ο οποίος στρεφόταν προς τη δημόσια σφαίρα· κατά συνέπεια, εμφανίζονταν και καταγράφονταν εντός των προβεβλημένων χώρων μιας οικίας. Ο Abbott ανήκε στην ανερχόμενη εμπορική τάξη του 18ου αιώνα, της οποίας οι διακριτές καταναλωτικές συνήθειες και, επομένως, επίσης ο υλικός κόσμος που την περιέβαλλε εντός του οικιακού χώρου εμπνέονταν από την ευγένεια, το λεπτό γούστο, την πολυτέλεια, τους εκλεπτυσμένους τρόπους συμπεριφοράς.⁵³ Αντίθετα, σε ό,τι αφορούσε τη διαμόρφωση των χώρων του «παρασκήνιου» αλλά και τις δραστηριότητες που ελάμβαναν χώρα εντός αυτών, εκεί οι διαφορές μεταξύ ατόμων που ανήκαν σε διαφορετικές κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες ήταν πολύ λιγότερο εμφανείς.⁵⁴

Η υιοθέτηση ενός τρόπου ζωής, συνηθειών και συμπεριφοράς, που έτειναν προς ένα πρότυπο ευγένειας, λεπτότητας και πολυτέλειας – πρότυπο που είχε σημαντικές αναφορές στον μεγαλοαστικό και αριστοκρατικό τρόπο ζωής χωρίς όμως να αντιγράφει τις υπερβολές του⁵⁵ – ήταν τόσο διαδεδομένη και ευδιάκριτη

---

53. L. Weatherill, *Consumer behavior*, ό.π., σ. 14. Όπως επισημαίνει ο Eric J. Hobsbawm, *Η Εποχή των Επαναστάσεων, 1789-1848*, Αθήνα 1992, σ. 259-260, αναφερόμενος γενικά στα ανερχόμενα μεσαία κοινωνικά στρώματα του 18ου αι., «η τάξη αυτή, έτεινε να βλέπει τα σύμβολα του πλούτου και της δύναμής της σύμφωνα με τα κριτήρια της άνεσης, της πολυτέλειας ή του μεγαλείου που είχαν καθιερώσει τα προηγούμενα ανώτερα στρώματα». Η βιβλιογραφία που αναφέρεται στη διαμόρφωση του προτύπου του Gentleman Merchant κατά τον 18ο αι. είναι εκτενής. Βλ. ενδεικτικά R. G. Wilson, *Gentlemen merchants: the merchant community in Leeds 1700-1830*, Μάντσεστερ 1971. Επίσης Soren Mentz, *The English Gentleman at Work; Madras and the City of London 1660-1740*, Κοπεγχάγη 2005, σ. 64-71.

54. L. Weatherill, *Consumer behavior*, ό.π., σ. 11.

55. Σχετικά με τη διαμόρφωση και τη διάδοση ενός προτύπου ευγενικής και εκλεπτυσμένης συμπεριφοράς κατά τον 18ο αιώνα βλ. L. E. Klein, «Politeness and the Interpretation of the British Eighteenth Century», *Historical Journal* 43 (2002) 869-898. Επίσης, για τον συνδυασμό και συσχετισμό του προτύπου ευγένειας με το πρότυπο ανδρισμού βλ. Philip Carter, *Men and the Emergence of Polite Society 1660-1800*, Λονδίνο 2001, σ. 53-75.

στη συμπεριφορά των εμπόρων αστών του 18ου αιώνα, που θα μπορούσε να επιβεβαιώνει εν μέρει τη θεωρία της «κοινωνικής άμιλλας»⁵⁶ στην προκειμένη περίπτωση της πειστικής ανάγκης των μελών της συγκεκριμένης τάξης να ανέλθουν στην κοινωνική ιεραρχία, αντιγράφοντας τις ίδιες συνήθειες και υιοθετώντας παρόμοιους τρόπους συμπεριφοράς.⁵⁷ Την άποψη αυτή φαίνεται να επιβεβαιώνει η ομοιότητα μεταξύ των αντικειμένων, τα οποία συμπεριλαμβάνονταν στο ινβεντάριο που αφορούσε την οικία Abbott, στα ινβεντάρια των οικιακών χώρων Βρετανών αστών που χρησιμοποίησε στην έρευνά της η Lorna Weatherill, και στις οικοσκευές που έθεταν προς πώληση κατά την αναχώρησή τους από την Μάλτα οι Βρετανοί έμποροι στις αρχές του 19ου αιώνα.

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά τους Βρετανούς εμπόρους που ήταν εγκατεστημένοι στη Μάλτα, η μελέτη της D'Angelo φανερώνει και μια άλλη, αυτή τη φορά κερδοσκοπική, διάσταση της ιδιοκτησίας πολύτιμων αντικειμένων και πλούσιων οικοσκευών. Στη Μάλτα η εσωτερική διαμόρφωση των βρετανικών σπιτιών δεν καταδείκνυε απλώς την αισθητική και τις συνήθειες της ανερχόμενης εμπορικής αστικής τάξης, αλλά, σε αρκετές περιπτώσεις, αποκάλυπτε και την επένδυση σε κινητά περιουσιακά στοιχεία μεγάλης αξίας. Τα αντικείμενα αυτά αποτελούσαν σημαντικό μέρος της περιουσίας των κατόχων τους, και στην κατάλληλη χρονική στιγμή, μέσω της πώλησής τους, απέφεραν σημαντικό κέρδος. Η περίπτωση του έμπορου Jameson Hunter, του οποίου η κινητή περιουσία φέρεται να αποτελούσε σχεδόν το ένα τρίτο του συνόλου της περιουσίας του, είναι ενδεικτική.⁵⁸

Οι διαφημιστικές καταχωρίσεις, που ενημέρωναν το κοινό για τα προς πώληση αντικείμενα, επιτρέπουν να εισχωρήσει κανείς στο εσωτερικό των βρετανικών σπιτιών επιπλωμένων σε «αγγλικό στυλ».⁵⁹ Μεγάλης αξίας πιάνο, ασημικά, κρύσταλλα, καθρέφτες και χαλιά συμπλήρωναν συνήθως την επίπλωση, που ήταν κυρίως αγγλικής κατασκευής και, όπως στην περίπτωση του Abbott,

56. Η θεωρία της «κοινωνικής άμιλλας» αναπτύχθηκε από τον H. J. Perkin, που υποστήριξε ότι η άμιλλα απέτέλεσε την κινητήρια δύναμη της εκβιομηχάνισης στα μέσα του 18ου αι.· βλ. H. J. Perkin, «The Social Causes of the British Industrial Revolution», *Trans. Of the Royal Historical Society* 18 (1968) 123-43.

57. H. L. Weatherill, *Consumer behavior*, ό.π., σ. 194-195, εκφράζει έντονο προβληματισμό για τη μονοσήμαντη διάσταση της θεωρίας της «κοινωνικής άμιλλας». Όπως επισημαίνει εύστοχα, η κοινωνική διάσταση στην ιδιοκτησία αγαθών δεν είναι επαρκής για την ερμηνεία της κατανάλωσης, καθώς δεν ερμηνεύει κάποιες παράδοξες ή απρόβλεπτες συμπεριφορές.

58. Σε συνολικό ποσό των 18.217 σκούδων τα έπιπλα κόστιζαν 5.075 σκούδα, το πιάνο 390 σκούδα, μία καρότσα και τρία κάρα 1.216 σκούδα, 500 μπουκαλάκια διάφορα κρασιά 500 σκούδα, διάφορα ζώα 947 σκούδα, σέλες και εργαλεία 415 σκούδα, και διάφορα εμπορεύματα στην αποθήκη του αξίας 9.680 σκούδα· βλ. M. D'Angelo, *Mercanti*, ό.π., σ. 141.

59. Στο ίδιο, σ. 139.

θα είχαν μεταφερθεί στη Μάλτα από τους ίδιους τους ιδιοκτήτες τους.⁶⁰ Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Βρετανός συγγραφέας Thomas Wright Vaughan σύστηνε στους ομοεθνείς του που επρόκειτο να εγκατασταθούν στη Σικελία να μεταφέρουν μαζί τους όχι μόνο ενδύματα και προσωπικά αντικείμενα αλλά και «όλα τα έπιπλα που ήταν δυνατόν να μεταφέρουν» εκτός από κρεβάτια, καρέκλες και ανατολίτικα χαλιά και, επίσης, «οτιδήποτε ήταν απαραίτητο για το τραπέζι: λευκά είδη, βάζα και ποτήρια», όχι μόνο γιατί θα τους ήταν χρήσιμα, αλλά και γιατί θα ήταν δυνατόν να μεταπωληθούν με μεγάλο κέρδος κατά την επιστροφή τους στην Αγγλία.⁶¹

Η πώληση σε πλειστηριασμό φαίνεται να ήταν και η τύχη της κινητής και ακίνητης περιουσίας του Bartholomew Edward και της Sara Abbott. Όπως αποδεικνύεται από τα έγγραφα που αφορούν την υπόθεση της κληρονομιάς Abbott και βρίσκονται στο αρχείο της Levant Company, οι φυσικοί κληρονόμοι του ζεύγους, λόγω της απουσίας διαθήκης των γονέων τους, επεδίωξαν τη ρευστοποίηση της περιουσίας τους, προκειμένου να γίνει εκκαθάριση των λογαριασμών της εταιρείας B. E. Abbott & P. Chasseaud και στη συνέχεια να μοιρασθεί μεταξύ αυτών το υπόλοιπο της περιουσίας.⁶²

Ο «πολιτισμός των υφασμάτων»

Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της διαρρύθμισης και επίπλωσης του οικιακού περιβάλλοντος των Abbott, είτε επρόκειτο για χώρους υποδοχής και δεξίωσης είτε για χώρους «παρασκηνίου», ήταν η περίσσεια υφασμάτων, προϊόντων κλωστοϋφαντουργίας και ραπτικής, που προορίζονταν για τον καλλωπισμό των εσωτερικών χώρων, την ένδυση και το στόλισμα της αμφίσης. Τα είδη αυτά καταγράφονταν στο ινβεντάριο είτε ως σωρευμένα στην πληθώρα αποθηκευτικών χώρων και επίπλων είτε εναποτεθημένα πρόχειρα σε διάφορα σημεία της οικίας.

Επρόκειτο για έναν ολόκληρο «κόσμο υφασμάτων», και τα είδη που τον απάρτιζαν προορίζονταν είτε για χρήση των μελών του νοικοκυριού είτε για διακίνηση στις αγορές της Θεσσαλονίκης, της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ή ακόμη

---

60 Αναφέρονται ενδεικτικά οι οικοσκευές δύο εμπόρων. Του Beckwith: πιάνο Broadwood, πανέμορφη βιβλιοθήκη, τραπέζαρια κατασκευασμένη στο Λονδίνο, καρέκλες, σοφάδες, χαλιά από τις Βρυξέλλες και την Οθωμανική Αυτοκρατορία, ένα πολύτιμο σερβίτσιο πορσελάνινο για φαγητό και γλυκό, κρύσταλλα, λουστραρισμένα μικροέπιπλα, ασημικά, βιβλία· και του Joseph Azulay: τραπέζια από μάρμαρο, βιβλιοθήκες, ασημικά, επιτραπέζια κρύσταλλα, αγγλικά και ανατολίτικα χαλιά, βιβλία, καθρέπτες, σερβίτσια για φαγητό και τσάι, τα οποία πουλήθηκαν μετά από την πτώχευση του εμπόρου μαζί με κρεβάτια, μαχαίρια και πηρούνια, σκεύη κουζίνας και έπιπλα γραφείου.

61. Στο ίδιο, σ. 139.

62. NA, SP 105/137, f. 256r-257r.

και της Κεντρικής Ευρώπης. Σε κάθε περίπτωση, ο χρηστικός και εκφραστικός ρόλος των αντικειμένων και εμπορευμάτων αυτών παραπέμπει σε συσχετισμούς με θέματα κοινωνικού και οικονομικού περιεχομένου, που αφορούν καταρχάς την επαγγελματική και κοινωνική ταυτότητα του Abbott, τον τόπο εγκατάστασής του και τον χρόνο καταγραφής του ινβενταρίου.

Στην οικία Abbott υπήρχαν αποθηκευμένα υφάσματα βαμβακερά, γάζες, χασέδες, μεταξωτά, σατέν, βελούδο, φανέλα, μουσελίνα, τέλες, ινδιάνες, μάλλινα, καθώς και τα λεγόμενα «μαχούτι» και «μολετόν». Επίσης, μια μεγάλη ποσότητα από ύφασμα και στολίδια, που προοριζόταν για φοδράρισμα στρωμάτων και μαξιλαριών πολυτελούς κατασκευής και ποιότητας· φόδρες βελουδίνες με χρυσά τελειώματα, μάλλινες, γούνινες είτε βαμβακερές με ρίγες. Τα 27 καλύμματα σοφάδων είναι πολύ πιθανόν να εξυπηρετούσαν ανάγκες της οικίας Abbott, δεδομένου ότι ορισμένα από αυτά δηλώνονταν στο ινβεντάριο ως «παλαιά». Τα περισσότερα από αυτά ήταν βαμβακερά σε έντονα χρώματα, κόκκινο και πράσινο ή με λουλούδια, και στολίζονταν από μεταξωτά, ασημένια ή βαμβακερά κρόσια. Οι μποχτσάδες ήταν τεμάχια υφάσματος τα οποία μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν με διάφορους τρόπους· ένας από αυτούς ήταν η συσκευασία αγαθών και προϊόντων καθώς και η μεταφορά τους. Είναι, επομένως, πιθανόν να προορίζονταν για οικιακή χρήση είτε για τη μεταφορά εμπορευμάτων και πώλησή τους στις αγορές. Την άποψη αυτή φαίνεται να επιβεβαιώνει και το γεγονός ότι ορισμένοι από αυτούς ήταν κατασκευασμένοι από ιδιαίτερα πολυτελή υλικά, όπως βελούδο, σατέν, μεταξωτό, είτε είχαν περίτεχνα τελειώματα από μεταξωτό, λαχούρι, κρόσια. Μεταξύ των πολυτελών υφασμάτων που φυλάσσονταν στην οικία Abbott θα πρέπει να αναφερθούν τα 14 τεμάχια από πράσινες και λευκές γάζες, κάποιες από αυτές κεντημένες με μαργαριτάρια, με δαντέλες, με χρυσή κλωστή και με μεταξωτό, τα 5 πακέτα πράσινο βελούδο, η μουσελίνα (λευκή, με κόκκινες ρίγες ή με λουλούδια) και τα 14 σάλια από λαχούρι –κάποια χρησιμοποιημένα, ίσως από την Sara Abbott– σε χρώμα πράσινο φυστικό, με μικρά κόκκινα λουλούδια, γαλάζια ή λευκά. Επίσης 13 κομμάτια («tocchi») μολετόν, 25 μακάτ βαμβακερά, μάλλινα, πάνινα, με μπλε ρίγες, κόκκινα και πράσινα, με κρόσια, από τη Ρωσία, από ινδιάνα, από αγγλικό ύφασμα, με λουλούδια ή με ασημί κρόσια. Τα 97 τεμάχια κουρτινών που ήδη αναφέρθηκαν αποτελούσαν μέρος της διακόσμησης της οικίας (ίσως κάποια από αυτά να προορίζονταν για πώληση), ενώ τα 65 τεμάχια τέλες προορίζονταν κατά πάσα πιθανότητα για την αγορά, καθώς ήταν καινούργια· διακρίνονταν σε αυτά που είχαν ρίγες και σε αυτά που ήταν λευκά. Σε ό,τι αφορά τα είδη κλωστούφαντουργίας και ραπτικής, σε διάφορα μπαρούλα και κασέλες βρίσκονταν κορδέλες, κρόσια, νήματα, νιφάδες καθώς και δείγματα από υφάσματα και κουμπιά (προφανώς για επαγγελματική χρήση), φραμπαλάδες, σιρίτια και τελειώματα.

Η ποσότητα, η ποικιλία σε είδη και ποιότητες καθώς και η προέλευση των

εμπορευμάτων και αγαθών που είχαν στην κατοχή τους οι Abbott αποτελεί μια άμεση αναφορά στην εποχή κατά την οποία το παγκόσμιο εμπόριο υφασμάτων και προϊόντων κλωστοϋφαντουργίας ανθούσε, ιδιαίτερα μεταξύ Ευρώπης και Ανατολής. Η βιβλιογραφία που αφορά την κατασκευή και διακίνηση των ειδών αυτών κατά τον 18ο αι. είναι μεγάλη, ενώ είναι γεγονός ότι μια πλευρά της γαλλο-βρετανικής διένεξης, που έγινε ιδιαίτερα αισθητή και στη Θεσσαλονίκη του 18ου αι., αφορούσε τον εμπορικό ανταγωνισμό των δύο χωρών στον τομέα της κατασκευής και διακίνησης υφασμάτων.⁶³ Οι Abbott, πατέρας και γιος, είχαν πρόσβαση στο δίκτυο παραγωγής και διακίνησης κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων καθώς εμπορεύονταν και οι ίδιοι βαμβακερά νήματα και υφάσματα. Η πληροφορία αυτή προέρχεται από τους καταλόγους προξενικών τελών (Manifests), που εισέπραξε από εμπορικές εταιρείες το βρετανικό προξενείο στη Θεσσαλονίκη μεταξύ του 1813-1817, στα οποία η B. E. Abbott & P. Chasseaud και η G. F. Abbott εμφανίζονται να εισάγουν υφάσματα και βαμβακερά νήματα.⁶⁴

Οι ποσότητες και η ποικιλία των υφασμάτων, των νημάτων και των υλικών που προορίζονταν για επένδυση αντικειμένων είτε για στόλισμα υφασμάτων και ειδών ένδυσης (κουμπιά, φραμπαλάδες, φιόγκοι, τελειώματα από μεταξωτό, κρόσσια, σιρίτια) σε ένα νοικοκυριό, που, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, στέγαζε ένα ζευγάρι προχωρημένης ηλικίας και μία υπηρέτρια, δεν αφήνει αμφιβολίες για το ότι πολλά από αυτά τα αγαθά προορίζονταν για διακίνηση στις αγορές της Θεσσαλονίκης και άλλων πόλεων. Συγκεκριμένες αναφορές στο ινβεντάριο της οικίας Abbott, ο κατάλογος αντικειμένων που είχαν περιέλθει στα χέρια του George Frederic Abbott, και διάφορες επιταγές και πιστώσεις που εμφανίζονται στους φακέλους που αφορούν την κληρονομιά Abbott, επιβεβαιώνουν την ενασχόληση των εταιρειών της οικογένειας με το εμπόριο υφασμάτων, νημάτων και, πιθανότατα, άλλων ειδών κλωστοϋφαντουργίας. Παράλληλα, στην κατοχή του George Frederic βρισκόταν κατά την καταγραφή της κινητής περιουσίας των Abbott, επιταγή («περίπου 9.500 πιάστρων») από την πώληση βαμβακερών νημάτων, ενώ του ανήκε ένα πακέτο με βαμβακερά νήματα, που βρισκόταν στην πατρική κατοικία.⁶⁵ Όπως διαπιστώνεται και στο Παράρτημα, Πίνακας III, στο

63. Κατά τον 18ο αι. το ύφασμα απετέλεσε το πιο σημαντικό εμπόρευμα που διακινήθηκε μεταξύ Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και Δυτικής Ευρώπης· βλ. Edhem Eldem, *French Trade in Istanbul in the eighteenth century*, Λέιντεν, Βοστώνη, Κολωνία 1999. Ειδικότερα για τη Θεσσαλονίκη βλ. Ν. Σβορώνος, *Το εμπόριο*, ό.π., σ. 259-266, για τη Σμύρνη Ε. Frangakis-Syrett, *The commerce*, ό.π., σ. 191-210 και για το Χαλέπι Ralph Davis, *Aleppo and Devonshire Square. English Traders in the Levant in the Eighteenth Century*, Λονδίνο 1999 (1967), σ. 96-133.

64. Δ. Βλάχη, «Βρετανικό Εμπόριο», ό.π., σ. 193-220, ΝΑ, SP 105/134 f. 31v-58r.

65. Ένα ακόμη πακέτο με βαμβακερά νήματα, σύμφωνα με δική του δήλωση, που κατέγραψε ο συντάκτης του ινβενταρίου James Charnaud, ανήκε σε κάποιον «Λιά».

ινβεντάριο ήταν συχνές οι αναφορές σε «πακέτα» υφασμάτων, σε κομμάτια υφάσματος («pezze», «tocchi», «cane»), και σε «δείγματα».

Έχει ήδη γίνει μνεία στην αισθητική του εσωτερικού της οικίας Abbott, η οποία ήταν σαφώς επηρεασμένη από το «γεωργιανό» στυλ διακόσμησης και επίπλωσης που ήταν τόσο διαδεδομένο στην Αγγλία του 18ου αιώνα.⁶⁶ Από την άλλη πλευρά, είναι ευδιάκριτη στο ινβεντάριο η επίδραση στον τρόπο ζωής και στην αισθητική των Abbott της αισθητικής και των συνηθειών του τύπου εγκατάστασής τους. Την αναμενόμενη διαλεκτική μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμικών ενοτήτων, που έδραζαν εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, και την εκδήλωσή της στην άσκηση των καθημερινών πρακτικών επισημαίνει ο Daniel Goffman, τονίζοντας ότι η επίτευξη των αγγλικών προσδοκιών κατά τον 17ο αιώνα ήταν συνάρτηση της ικανότητας των Άγγλων εμπόρων και διπλωματών να συμμετέχουν σε ένα συνεχή διαπολιτισμικό διάλογο με τους Οθωμανούς υπηκόους (Μουσουλμάνους, Αρμένιους, Χριστιανούς Ορθόδοξους, Εβραίους) και να εμφανίζουν ελαστικότητα στις εμπορικές πρακτικές και στον τρόπο ζωής τους, γεγονός για το οποίο η αγγλική κουλτούρα τους δεν τους είχε προετοιμάσει.⁶⁷ Η πληθώρα των πολυτελών και ημιπολυτελών υφασμάτων και υλικών που προορίζονταν για ενδύματα, επένδυση μαξιλαριών, στρωμάτων και σοφάδων, συσκευασία, κουρτίνες ή για στόλισμα των χώρων, επίπλων και ενδυμάτων, επιβεβαιώνει τη σημασία και τη διάδοση μιας «κουλτούρας του υφάσματος», ορολογία που χρησιμοποιείται από την Suraiya Faroqhi, για την περιγραφή της αισθητικής των εσωτερικών χώρων στις οθωμανικές κατοικίες.⁶⁸ Από τις περιγραφές του ινβενταρίου μπορεί κανείς να φανταστεί τους χώρους υποδοχής και «παρασκηνίου» της οικίας Abbott επενδυμένους με διάφορα ειδών υφάσματα, καλύμματα, κουρτίνες, χαλιά και ένα πλήθος από μαξιλάρια, σκεπάσματα, κουνουπιέρες, κιλίμια, τραπεζομάντηλα και μακάτια, φτιαγμένα από πολύτιμα και ορισμένες φορές βαρύτιμα υλικά.⁶⁹

66. Βλ. παραπάνω υποσημ. 36.

67. Ωστόσο τελικά, όπως υποστηρίζει ο D. Goffman, *Britons*, ό.π., σ. 24, οι περισσότεροι από αυτούς διέφεραν σημαντικά από τους Βρετανούς ιμπεριαλιστές της μετέπειτα εποχής και αποτελούσαν ένα είδος «πολιτισμικών υβριδίων», που άκμασαν μαθαίνοντας πώς να συμβιώνουν με τον πολιτισμό με τον οποίο είχαν έρθει σε επαφή. Ανάλογες παρατηρήσεις κάνει και η M. D'Angelo, *Mercanti*, ό.π., σ. 121 περιγράφοντας την καθημερινή ζωή και τις συνήθειες των μελών της βρετανικής κοινότητας της Μάλτας.

68. Suraiya Faroqhi, *Κουλτούρα και καθημερινή ζωή στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Από τον Μεσαίωνα ως τις αρχές του 20ου αιώνα*, μετφρ. Κατερίνα Παπακωνσταντίνου, Αθήνα 2000, σ. 198.

69. Στο ίδιο, σ. 198, 202, όπου περιγράφονται εσωτερικοί χώροι σε κατοικίες εύπορων Οθωμανών. Χαλιά και υφάσματα στόλιζαν τους τοίχους ή ήταν απλωμένα στα δάπεδα των δωματίων, πολύτιμα υφάσματα κάλυπταν τα ντιβάνια και τα κρεβάτια, ενώ μαξιλάρια κοσμούσαν σοφάδες, χτιστούς πάγκους, καναπέδες και καθίσματα. Όπως επισημαίνεται από

Στην ανάπτυξη αυτής της κουλτούρας συνέβαλαν οι Ευρωπαίοι έμποροι με τη δραστηριότητά τους, που γνώρισε ιδιαίτερη άνθηση κατά τον 18^ο αιώνα. Η αναφορά στο ιβεντάριο στις διαφορετικές ποιότητες, στους τόπους προέλευσης, στα χρώματα και στα στολίδια των προϊόντων κλωστούφαντουργίας που είχαν στην κατοχή τους οι Abbott και διατηρούσαν, συσκευασμένα και μη, εντός της κατοικίας τους, προσφέρει ενδιαφέρουσες πληροφορίες σχετικά με το αντικείμενο και τις γεωγραφικές συντεταγμένες του διεθνούς εμπορίου υφασμάτων, στο οποίο συμμετείχε η Θεσσαλονίκη. Τα υφάσματα και τα υλικά που καταγράφονταν στο ιβεντάριο προέρχονταν κυρίως από την Αγγλία και τη Γαλλία, ενώ ορισμένα από τη Ρωσία (πανικά, τέλες και μακάτια), την Ολλανδία (τέλες), τη Βιέννη (κίτρινο μαχούτ), την Κωνσταντινούπολη (μεταξωτό) και την Κύπρο (μποχτσάδες). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η πολυτελής και ημι-πολυτελής κατασκευή των περισσοτέρων από αυτά τα αγαθά, τα οποία προορίζονταν για επένδυση και διακόσμηση του εσωτερικού κατοικιών και για ένδυση, καθώς επιβεβαιώνεται η σημαντική ζήτηση για παρόμοια αγαθά στις αγορές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας την εποχή αυτή.⁷⁰

Η όσμωση μεταξύ ευρωπαϊκής και οθωμανικής υλικής κουλτούρας ήταν ιδιαίτερα ορατή στις ενδυματολογικές συνήθειες των μελών των ξένων διπλωματικών αποστολών στην Κωνσταντινούπολη, μια ζωνρή περιγραφή των οποίων συνοδευμένη από σχόλια και εντυπώσεις δίνει η Lady Mary Wortley Montagu στις επιστολές που απέστειλε από τη βρετανική πρεσβεία της Κωνσταντινούπολης στο διάστημα της παραμονής της εκεί.⁷¹ Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περιγραφή της δικής της «τουρκικής περιβολής», όπως την αναφέρει σε επιστολή προς την αδελφή της Lady Mar. Στην περιγραφή αυτή αναδεικνύονται με γλαφυρό τρόπο τα υλικά, οι ποιότητες και τα χρώματα των βαρύτιμων υφασμάτων, με τα οποία ήταν ενδεδυμένη η σύζυγος του Βρετανού πρέσβη, που στις δημόσιες εμφανίσεις της ακολουθούσε τους κανόνες της οθωμανικής πρακτικής στη γυναικεία ενδυμασία.⁷²

Ανάλογη εικόνα αποκομίζει κανείς από την περιγραφή των ενδυμάτων

την Faroqhi, ο αριθμός και η ποιότητα των μαξιλαριών που διακοσμούσαν τους χώρους μιας κατοικίας αντανακλούσε την οικονομική κατάσταση των ιδιοκτητών της.

70. Βλ. E. Eldhem, *Le commerce*, ό.π., και C. Carrière και M. Morineau, «Draps du Languedoc et commerce du Levant au XVIIIe siècle», *Revue d'Histoire Économique et Sociale* 46 (1968) 108-121.

71. Malcolm Jack (εκδ.), *The Turkish Embassy Letters. Lady Mary Wortley Montagu*, εισ. Anita Desai, Λονδίνο 2000 (πρώτη έκδοση 1993). Ο σύζυγος της Lady Montagu ανέλαβε για ένα μικρό χρονικό διάστημα χρέη πρέσβη στην αγγλική πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη αντικαθιστώντας τον Sir Robert Sutton· βλ. στο ίδιο, σ. xv.

72. *The Turkish Embassy letters*, σ. 69, Επιστολή XXX, προς την Lady Mar, Αδριανούπολη 1 Απριλίου 1717.

του ζεύγους Abbott. Ο συνδυασμός του αγγλικού με το οθωμανικό στυλ και η διάθεση να προβληθεί ένας μεγαλοαστικός τρόπος ζωής που παρατηρήθηκε στη διακόσμηση των εσωτερικών χώρων της οικίας Abbott, είναι επίσης ευδιάκριτα στην κατασκευή και την αισθητική των ενδυμάτων αυτών.

Τα ενδύματα που εμφανίζονταν στο ιβεντάριο ανήκαν τα περισσότερα στη Sara Abbott. Αν και ο Abbott είχε ήδη πεθάνει ένα χρόνο πριν από τη σύνταξη του ιβενταρίου, ανδρικά ενδύματα, προσωπικά είδη και εξαρτήματα, παρέμεναν σωρευμένα στα ερμάρια, στις κασέλες και στις ιματιοθήκες της οικίας.

Το ιβεντάριο περιέχει λεπτομερείς περιγραφές των ενδυμάτων και των προσωπικών αντικειμένων και εξαρτημάτων που συνδεδεαν την ανδρική και γυναικεία περιβολή. Αξίζει να αναφερθούν τα 45 φουστάνια, ραμμένα από βαμβακερή ινδιάνα, μουσελίνα, μαύρη δαντέλα, σατέν, αγγλικό μεταξωτό, οι 55 γυναικείες βράκες από διαφορετικής ποιότητας υφάσματα και τα 63 μεταξωτά και βαμβακερά υποκάμισα. Ερωτηματικά σχετικά με το αν προορίζονταν για χρήση ή εμπόριο, προξενούν τα 161 ζευγάρια βαμβακερά καλτσάκια και 131 ζευγάρια βαμβακερές και μεταξωτές κάλτσες από την Αγγλία.⁷³ Σε ιματιοθήκες και σε κασέλες, που βρίσκονταν σε διάφορα σημεία της οικίας, φυλάσσονταν, μεταξύ άλλων, 14 βαρύτιμες ζώνες από υφάσματα σατέν, βαμβακερό, μετάξι και μουσελίνα, κεντημένες με χρυσές κλωστές και μετάξι και διακοσμημένες με λουλούδια, τα 27 αντερί (εσωτερικός χιτώνας), και τα 6 πολυτελή σακάκια από μαύρο βελούδο φοδραρισμένο με μετάξι, από σατέν και από πράσινο βελούδο με σιρίτια και κρόσια. Τα πολυποίκιλτα, σε ορισμένες περιπτώσεις, ενδύματα δικαιολογούν και την αναφορά στο ιβεντάριο ποικιλίας ειδών ραπτικής και στολισμού όπως κουμπιών, αγκραφών, φιόγκων, τελειωμάτων από μεταξωτό και σατέν κ.ά.

Σε ό,τι αφορά την ένδυση των αστών του 18ου αι., οι πρόσφατες έρευνες απέδειξαν ότι πολύ σημαντικό μέρος των εξόδων κάθε νοικοκυριού αφιερωνόταν στην εξασφάλιση μιας επιμελημένης έως πολυτελούς εμφάνισης.⁷⁴ Αυτή η πρακτική εξεδήλωνε κάποια ιδιαίτερη ευαισθησία στην εικόνα και μια ανάγκη για αυτοπαρουσίαση και δήλωση της ατομικής ταυτότητας, εμφανή στη σημασία που αποδιδόταν στην περιβολή αλλά και στην αγορά σημαντικού αριθμού καθρεπτών, που αποτελούν σταδιακά ένα πολύ συνηθισμένο αντικείμενο οικιακής χρήσης.⁷⁵ Τη σημασία που απέδιδαν στην περιβολή αλλά και στον ιδιαίτερο στο-

73. Στην απόδειξη πωλήσεως ειδών ένδυσης των μέσων του 18ου αι., την οποία επικαλείται η Berg, αναφέρονται 32 διαφορετικοί τύποι καλτσών, ανδρικών και γυναικείων βλ. παραπάνω M. Berg, *Luxury*, ό.π., σ. 238-239.

74. L. Weatherill, *Consumer behavior*, ό.π., σ. 6 και M. Berg, *Luxury*, ό.π., σ. 226.

75. L. Weatherill, «Consumer Behaviour, Textiles and Dress in the late Seventeenth and early Eighteenth Centuries», *Textile History* 22 (1991) 297-311· Maxine Berg, «Women's Consumption in Eighteenth-Century England», *Journal of Social History* 30 (1996) 415-434.

λισμό των ενδυμάτων τους οι αστοί του 18ου αι. επισημαίνει η Berg, έχοντας υπολογίσει ότι το ένα τέταρτο των συνολικών ετησίων εξόδων των εμπορικών οικογενειών της βρετανικής μεσαίας τάξης αφορούσε έξοδα ρουχισμού. Όπως σημειώνει η Berg, η αξία αυτών των ενδυμάτων αυξανόταν κατακόρυφα, εφόσον ήταν στολισμένα με διάφορα πολύτιμα τελειώματα και εξαρτήματα που ήταν πολύ δημοφιλή καταναλωτικά αγαθά και συχνά ήταν κατασκευασμένα στο Birmingham. Αξίζει να αναφερθεί ότι σε μια απόδειξη πώλησης παρόμοιων ειδών των μέσων του 18ου αι. εμφανίζονταν, μεταξύ άλλων, οκτώ διαφορετικοί τύποι κουμπιών πουκαμίσων, δεκατέσσερις τύποι επίχρυσων, ντυμένων με ύφασμα, σιδερένιων και κεράτινων κουμπιών, και επτά διαφορετικοί τύποι αγχραφών.⁷⁶

Αν και δεν θα καταχωρίζονταν στην κατηγορία των υφασμάτων, οι πολύτιμες γούνες από ερμίνα και ζιμπελίνα, που καταγράφονται εντός ερμαρίων της οικίας Abbott (πάνω από είκοσι), ήταν φοδραρισμένες με πολύτιμα υφάσματα και φόδρες από μαύρο, πράσινο και γαλάζιο σατέν, και στολισμένες με σιρίτια, χρυσά κεντήματα, λουλουδία και δαντέλες.⁷⁷ Όποια και αν ήταν η χρήση τους, ως επενδύτες ή είδη διακόσμησης, ακόμη και εάν προορίζονταν για πώληση, αναμφίβολα η παρουσία τους συνέτεινε στην διαμόρφωση μιας εικόνας πολυτελούς καθημερινότητας εντός ενός οικιακού χώρου διακοσμημένου με βαρύτιμα υφάσματα και αντικείμενα αξίας.

Εικόνες από έναν «εμπορικό αστικό τρόπο ζωής»: κοινωνική ταυτότητα, επάγγελμα, ιδιοκτησία, καθημερινή ζωή

Η διαμόρφωση ενός οικιακού χώρου και τα αντικείμενα που βρίσκονται εντός αυτού μπορούν και έχουν αποτελέσει το υλικό-βάση για τη μελέτη της καταναλωτικής συμπεριφοράς και του υλικού πολιτισμού. Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, τα ίδια τα αντικείμενα, πέρα από τον χρηστικό, έχουν ένα συμβολικό και εκφραστικό ρόλο. Η ανάλυση της κατοχής των αντικειμένων αυτών μέσω μιας σειράς κοινωνικών και οικονομικών παραμέτρων, που αφορούν μια συγκεκριμένη εποχή και έναν γεωγραφικό χώρο, μπορεί να αποδώσει ενδιαφέρουσες πληροφορίες σχετικά με το εισόδημα, τον πλούτο, την κοινωνική θέση —ή τις φιλοδοξίες για κοινωνική θέση— των μελών ενός νοικοκυριού. Παράλληλα, η θέση και η χρήση των αντικειμένων και των αγαθών εντός ενός οικιακού πε-

76. M. Berg, «Women's Consumption», *ό.π.*, σ. 422-424· Earle Peter, *The Making of the English Middle Class*, Λονδίνο 1989, σ. 283, 288-290· Lemire, Beverly, *Fashion's Favourite: The Cotton Trade and the Consumer in Britain, 1660-1800*, Οξφόρδη 1991, σ. 64, 87.

77. Επρόκειτο για ανδρικές και γυναικείες πολύτιμες γούνες, οι οποίες, αφού καταγράφηκαν, μεταφέρθηκαν για λόγους ασφαλείας στην καγκελαρία του βρετανικού προξενείου.

ριβάλλοντος αποκαλύπτει τις λειτουργίες της καθημερινής ζωής, τους συμβολισμούς και τα νοήματά της, και συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση της συμπεριφοράς των ατόμων που συμβιώνουν εντός του οικιακού χώρου.

Επομένως, κάθε διαφορετικό οικιακό περιβάλλον αντανακλά διαφορετικά κοινωνικά νοήματα, αποκαλύπτει κοινωνικές σχέσεις και συμπεριφορές, την οικονομική διάσταση της καθημερινότητας των ενοίκων αλλά και τις λειτουργίες καθώς και τις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής. Αποκαλύπτεται εντέλει ένα σημαντικό μέρος της ιστορίας μιας ζωής, η αφήγηση μιας ζωής ή περισσότερων από μιας. Το πρωτογενές αυτό υλικό χρήζει όμως σύνθετης μελέτης και πολλαπλών ερμηνειών.⁷⁸

Η διαμόρφωση των εσωτερικών χώρων της οικίας Abbott και τα αντικείμενα εντός αυτής προέβαλλαν έναν σαφή προσανατολισμό της καθημερινής ζωής προς την κοινωνικότητα και την ταυτόχρονη έκθεση του πλούτου. Η διαμόρφωση του «προσκήνιου» της οικίας και τα αντικείμενα εντός αυτού, ιδιαίτερα τα επιτραπέζια σκεύη, επέτρεπαν τη φιλοξενία και τη δεξίωση μεγάλου αριθμού ατόμων, που θα προέρχονταν από το κοινωνικό, οικονομικό και επαγγελματικό περιβάλλον των Abbott. Όπως γνωρίζουμε από προηγούμενες μελέτες,⁷⁹ ο Bartholomew Edward Abbott είχε έναν ιδιαίτερα διευρυμένο κύκλο επαγγελματικών και κοινωνικών γνωριμιών, ο οποίος περιελάμβανε μέλη της αγγλικής, αυστριακής, γαλλικής, σουηδικής και βενετικής εμπορικής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, καθώς και πολλούς Οθωμανούς υπηκόους, Έλληνες ορθόδοξους και Εβραίους, με τους οποίους συνεργάζονταν οι Abbott. Η προσωπική του πορεία στον χώρο των επιχειρήσεων και οι στρατηγικές επιλογές του αποδεικνύουν τη σημασία την οποία απέδιδε ο Abbott στη διασύνδεσή του με κέντρα εξουσίας, που θα τον προωθούσαν επαγγελματικά και κοινωνικά. Η είσοδός του στη Levant Company ως Freeman/μέλους, η επιδίωξη και ανάληψη διοικητικών αρμοδιοτήτων εντός της Εταιρείας καθώς και η ταυτόχρονη δέσμευση που ανέλαβε με το βενετικό και σουηδικό προξενείο, αποδεικνύουν τη σημασία που απέδιδε στην κοινωνικότητα, στους τίτλους και στην εξουσία ως μέσα προώθησης του επαγγέλματός του. Η πληθώρα ασημένιων και χρυσών αντικειμένων, διακοσμητικών και χρηστικών, και τα κοσμήματα που καταγράφονται στο ιβεντάριο αποτελούν μια πρόσθετη ένδειξη για την καλλιέργεια του «φαίνεσθαι» και τη σημασία της επίδειξης του πλούτου. Εκτός των ενδυμάτων που ήδη αναφέρθηκαν, τα κοσμήματα και τα άλλα προσωπικά αντικείμενα της Sara Abbott σχηματίζουν το προφίλ μιας Ευρωπαϊκής μεγαλοαστής του 18ου-19ου αι. με τρόπους συμπεριφοράς και

78. M. Berg, *Luxury*, ό.π., σ. 200· Michel de Certeau, *The Practice of Everyday Life*, τ. 1, Μπέρκλεϋ 1984, σ. 35-40 και τ. 2, Μινεάπολις 1998, σ. 145-147.

79. Βλ. σχετικά υποσημείωση 2.

συνήθειες που δήλωναν τη γεωγραφική προέλευση, την κοινωνική ταυτότητα αλλά και την ατομικότητά της.⁸⁰

Η Abbott είχε στην κατοχή της μια σειρά περίτεχνων κοσμημάτων: πολυτιμοί λίθοι, σμαράγδια, ρουμπίνια, διαμάντια και μπριγιάν, ήταν δεμένα με χρυσό, ασήμι και πλατίνα σε δαχτυλίδια, καρφίτσες, σκουλαρίκια, περιδέραια και μενταγιόν. Τα κοσμήματα αυτά αποτελούσαν προφανώς ένα μέρος της αρχικής συλλογής κοσμημάτων της, αφού θα πρέπει να υποθέσουμε ότι ένα άλλο μέρος θα είχε πιθανότατα δωρηθεί στις κόρες και στις νύφες της. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα πέντε διαδήματα, τα οποία καταγράφονται και περιγράφονται στο ιβεντάριο λεπτομερώς, όλα φτιαγμένα με μεγάλα μαργαριτάρια και κεχριμπάρι. Μεταξύ των προσωπικών αντικειμένων ένδυσης και εξαρτημάτων της Sara Abbott –μαντίλια, γάντια, πορτοφόλια, τσάντες, ραβδί, μπούργκα, υποδήματα, πασούμια, ομπρέλες, αρώματα κλπ.– αξίζει να αναφερθούν η μεταξωτή τσάντα καπνού και η χρυσή ταμπακιέρα με τα αρχικά SA, χαραγμένα με μπριγιάν, ένδειξη ότι η κάτοχός τους είχε τη συνήθεια του καπνίσματος. Στο ιβεντάριο δεν εμφανίζονται κοσμήματα που θα μπορούσαν να συσχετισθούν με τον Abbott. Ωστόσο, στον κατάλογο των αντικειμένων που είχαν περιέλθει στα χέρια του γιου του βλέπουμε να καταγράφεται το οικογενειακό δαχτυλίδι των Abbott: παλαιό δαχτυλίδι με καμέο στολισμένο με μπριγιάν πάνω σε χρυσό που ανήκε στον Abbott, καθώς και χρυσό ρολόι τσέπης μαζί με τη χρυσή θήκη του που έφερε χαραγμένο το οικόσημο της οικογένειας.⁸¹

Το οικόσημο της οικογένειας ήταν επίσης αναρτημένο σε έναν από τους τοίχους της μεγάλης αίθουσας δεξιώσεων των Abbott, πιστοποιητικό της γεωγραφικής προέλευσης και της κοινωνικής ανωτερότητας της οικογένειας εντός ενός πολυεθνικού και πολυπολιτισμικού περιβάλλοντος. Εντός της οικίας υπήρχαν και άλλα αντικείμενα-σύμβολα, που απεκάλυπταν την ταυτότητα και την ατομικότητα του Abbott επιδεικνύοντας την αφοσίωσή του προς πρόσωπα,

80. Στην έρευνά της, που ήδη έχει αναφερθεί (ιβεντάρια 1660-1760), η Weatherill παρατήρησε και κατέγραψε ελάχιστες διαφορές στην ιδιοκτησία αγαθών μεταξύ ανδρών και γυναικών. Όπως επισημαίνει, το ποσοστό γυναικών που είχε στην κατοχή του νέου τύπου διακοσμητικά αγαθά και αντικείμενα ήταν σαφώς μεγαλύτερο από ό,τι το ποσοστό ανδρών εντός των ίδιων κοινωνικών τάξεων. Οι διαφορές αυτές δεν ήταν δυνατόν να τεκμηριώσουν την ύπαρξη μιας ιδιαίτερης κουλτούρας γυναικείου φύλου σε ό,τι αφορά την καταναλωτική συμπεριφορά: Lorna Weatherill, «A Possession of One's Own: Women and Consumer Behaviour in England 1660-1740», *Journal of British Studies* 25 (1986) 131-56, σ. 155. Στην παρούσα περίπτωση δεν διαθέτουμε τις πληροφορίες εκείνες που θα μπορούσαν να υποδείξουν το ποσοστό ιδιοκτησίας επί της οικοσκευής των Abbott από την Sara Abbott. Είναι γεγονός ωστόσο ότι η ίδια διαθέτε σημαντική προσωπική περιουσία, και είχε επενδύσει μέρος αυτής στην εταιρεία που είχε ιδρύσει ο σύζυγός της με τον γιο της από τον πρώτο γάμο της· βλ. παραπάνω, σ. 65.

81. NA, SP 105/137, f. 256r.

ιδέες και έθνη. Στο προσωπικό του γραφείο, ο χώρος ήταν διακοσμημένος με τον επίχρυσο θυρεό της Βρετανίας αλλά και δύο ξύλινους θυρεούς της Σουηδίας και τρεις σημαίες της χώρας αυτής, την οποία ο Abbott εκπροσωπούσε στη Θεσσαλονίκη ως υποπρόξενος. Στους τοίχους της «σάλας δεξιώσεων» υπήρχαν, εκτός από τον θυρεό της οικογένειας, κρεμασμένα και έργα τέχνης με θέματα που αποδείκνυαν την αφοσίωση του Abbott στη Βρετανία: ένας πίνακας που απεικόνιζε τον ναύαρχο Νέλσον, ένας άλλος την επίσκεψη του Οθωμανού πρέσβη στον βασιλιά της Αγγλίας και ένας ακόμη που απεικόνιζε την ήττα των Ισπανών και των Γάλλων στο Γιβραλτάρ. Από την άλλη πλευρά, οι τοπικές διασυνδέσεις και οι φιλίες του Abbott –σημαντικό μέρος του κεφαλαίου σχέσεων ή «relational capital» που, σε ό,τι αφορούσε την τοπική κοινωνία, του απέδιδε υποστήριξη, πληροφόρηση, συνεργασία και πιστώσεις⁸²– αντικατοπτρίζονταν στο πορτρέτο μέσα σε χρυσό κάδρο, στολισμένο με μαργαριτάρια, της Madame de Choch, μέλους της οικογένειας των αυστριακής καταγωγής ευγενών De Choch, που ήταν εγκατεστημένοι στη Θεσσαλονίκη την ίδια εποχή.⁸³

Η ταυτότητα του Abbott και η κοινωνικότητά του ήταν στενά συνδεδεμένες με την προσωπική επαγγελματική στρατηγική αλλά και την καθημερινότητα ενός αστού εμπόρου του 18ου-19ου αιώνα. Περιγράφοντας ακριβώς αυτή την καθημερινότητα, η Berg αναφέρεται στην ύπαρξη ενός ιδιαίτερου συνδιαλλαγής μεταξύ των εμπόρων, τη διαδικασία πώλησης και την επικοινωνία, προφορική και γραπτή, μέσω ενός πολύ διακεκριμένου και διακριτού ύφους. Σημειώνει, επίσης, ότι οι έμποροι μέσω της γενικότερης συμπεριφοράς τους ενδιαφέρονταν να προβάλλουν την επαγγελματική ακεραιότητα, την εντιμότητα και την ευσυνειδησία τους, ενώ ταυτόχρονα φρόντιζαν να επιδεικνύουν εξειδικευμένη γνώση και ενημερωμένη κατανάλωση. Κατά συνέπεια, η κατοχή ρολογιών, βιβλίων, εγχειριδίων, και μαθηματικών οργάνων είχε πρακτική αλλά και συμβολική αξία.⁸⁴ Η εικόνα του γραφείου του Abbott μεταφέρει ακριβώς αυτή την πραγματικότητα. Η βιβλιοθήκη της οικίας βρισκόταν εκεί, καθώς και χώρος όπου φυλάσσονταν περιοδικά (46 παλαιά τεύχη του *Lady's Magazine*). Ο Abbott διατηρούσε αρχείο από εμπορικά βιβλία, ευρετήρια και κατάστιχα,

82. D. Vlami, «Entrepreneurship», ό.π., σ. 145-150.

83. Ο Abbott είχε στενή φιλική, κοινωνική και επαγγελματική σχέση με τον πρόξενο της Αυστρίας κόμη Giuseppe De Choch και τον γιο του Pietro De Choch· βλ. στο ίδιο, σ. 163-164, πίνακας 3.

84. Κατά τον 18ο αι. το ιδιαίτερα διαδεδομένο και δημοφιλές, μεταξύ όλων των κοινωνικών τάξεων, πρότυπο ευγένειας, υπαγόρευε τη συμπεριφορά και επηρέαζε την καθημερινότητα των αστών εμπόρων, όχι μόνο σε ό,τι αφορούσε τις διαπροσωπικές τους σχέσεις αλλά και τον υλικό πολιτισμό, τη διαμόρφωση του οικιακού περιβάλλοντος, τους τρόπους συμπεριφοράς σε δημόσιους χώρους, τη πνευματική ζωή και τις αναζητήσεις, καθώς και την ίδια τη μεθοδολογία του επαγγέλματός τους· Berg, *Luxury*, ό.π., σ. 233.

ειδικό χώρο στον οποίο φύλασσε τις επιταγές, ενώ διέθετε θησαυροφυλάκιο. Στο γραφείο του είχε επίσης κουτιά με δείγματα από μετάξια, βαμβακερά, νήματα και κουμπιά, είδη που διακινούσε καθώς και πακέτα με εμπορεύματα. Σε περίοπτη θέση θα πρέπει να βρισκόταν το μεγαλόσχημο βιβλίο στο οποίο καταγράφονταν οι διομολογήσεις που είχε υπογράψει η Αγγλία με την Υψηλή Πύλη, ενώ επάνω στο έπιπλο του γραφείου δέσποζαν βιβλία αριθμητικής, μαθηματικά όργανα και κιάλια. Ο χώρος του γραφείου ήταν επίσης χώρος συγκέντρωσης, συζήτησης και αναψυχής, και προοριζόταν για τους άρρενες επισκέπτες της οικίας, όπως φανερώνουν οι πίπες, άλλα σύνεργα καπνίσματος, ένα σερβίτσιο ποτηριών για σερβίρισμα αλκοολούχων ποτών, σπαθιά και άλλα όπλα, που καταγράφονταν εντός αυτού. Ήταν επίσης ένας χώρος απομόνωσης και ξεκούρασης. Έτσι, ένα χρόνο μετά από τον θάνατό του, βρισκόνταν ακόμη εκεί οι παντόφλες του, ένα ζευγάρι σπασμένα γυαλιά και μια σειρά από φαρμακευτικές και αναλγητικές ουσίες, μεταξύ των οποίων και θεριακή. Ενδιαφέρον επίσης προξενεί –προκαλώντας και κάποια αναπάντητα ερωτήματα– η καταγραφή εντός του γραφείου ενός «τενεκέ με σκόνη του Dr James». Είναι πιθανόν η προέλευση της ουσίας αυτής να συσχετίζεται με τον Dr James Graham, τον Σκώτο ιατρό, ο οποίος κατά τον 18ο αιώνα ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής στη Βρετανία για τις ευρεσιτεχνίες και τα σκευάσματά του, που προσέφεραν ευεξία, χαλάρωση –αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις γονιμότητα– στα μέλη της βρετανικής μεγαλοαστικής τάξης.⁸⁵

Ο ελεύθερος χρόνος του Abbott περιελάμβανε, πέρα από τις κοινωνικές εκδηλώσεις στις οποίες παρίστατο ή διοργάνωνε στην οικία του, όλες εκείνες τις δραστηριότητες αναψυχής, διασκέδασης και αθλητισμού, τις οποίες η ιστορική έρευνα έχει συνδέσει με την κοινωνική συμπεριφορά μιας ανερχόμενης μέσης τάξης τον 18ο αιώνα: ανάγνωση, κάπνισμα, μουσική, επιτραπέζια παιχνίδια και ξιφασκία, συλλογή μεταλλίων και έργων τέχνης, θέατρο, κυνήγι, ιππασία, πικ-νικ στην εξοχή και βόλτες με την άμαξα.⁸⁶ Τα αντικείμενα που συνδέονταν

85. Ο Dr. James Graham γεννήθηκε στο Εδιμβούργο και ξεκίνησε σπουδές στην ιατρική, τις οποίες δεν ολοκλήρωσε ποτέ. Θεωρήθηκε πρωτοπόρος για τις θεραπείες που που αφορούσαν τη σεξουαλική συμπεριφορά και τη γονιμότητα. Είναι επίσης γνωστός για τη διάδοση ενός μίγματος αιθέρα και αιθάλης, του οποίου η λήψη γινόταν με εισπνοή και ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένο στην Αγγλία κατά τον 19ο αι., καθώς ήταν γνωστό για τις θεραπευτικές, αναλγητικές και ψυχαγωγικές ιδιότητές του. Για την ζωή και το έργο του βλ. L. Syson, *Doctor of Love: Dr. James Graham and his Celestial Bed*, Λονδίνο 2008 και L. Hall-R. Porter, *The Facts of Life: the Creation of Sexual Knowledge in Britain, 1650-1950*, New Haven 1995.

86. J. Plumb, «The commercialization of leisure», N. McKendrick - J. Brewer - J. H. Plumb (επιμ.), *Birth of a Consumer Society*, Λονδίνο 1983. Η καθημερινότητα και ο ελεύθερος χρόνος των εμπόρων ζάχαρης του 18ου αι. περιγράφονται από τον Bernard Mandeville σε ένα δοκίμιο των αρχών του 18ου αιώνα. Σε αυτό ο Mandeville συσχετίζει τον τρόπο ζωής

με τις δραστηριότητες αυτές ήταν όλα μεγάλης αξίας και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ιδιαίτερα επιτηδευμένα και πολυποικίλτα. Αξίζει να αναφερθούν η ιδιαίτερα πολυτελής ιπποσκευή του αλόγου του Bartholomew Edward, η οποία μετά τον θάνατό του περιήλθε μαζί με όλα τα εξαρτήματα και το άλογο στον γιο του George Frederic: ασημένιοι αναβατήρες, ασημένια χαλινάρια στολισμένα με μεταξωτούς φιόγκους, δερμάτινη σέλα.⁸⁷ Επίσης, ο Abbott διέθετε συλλογή από χρυσά και ασημένια νομίσματα, η οποία περιήλθε και αυτή στον άρρενα κληρονόμο του μετά τον θάνατό του. Τα σπαθιά και τα χατζάρια που καταγράφονταν στο ινβεντάριο ήταν στην πλειονότητά τους δείγματα υψηλής τέχνης, με επίχρυσες και επάργυρες λαβές στολισμένες με πολύτιμους λίθους, και πιθανώς να αποτελούσαν μέρος συλλογής ή να προορίζονταν για το άθλημα της ξιφασκίας. Ο Abbott είχε στην κατοχή του «δύο ζευγάρια πιστόλια, δίκαναγα γαλλικής κατασκευής, ακόμη ένα μονόκαννο πυροβόλο, ένα ζευγάρι πιστόλια από μπρούτζο, και τρία πυροβόλα»: κάποια από αυτά χρησιμοποιούσε στο κυνήγι, είτε τα είχε στην κατοχή του για λόγους προσωπικής ασφαλείας.⁸⁸ Ντάμα, σκάκι και «boullotte» ήταν τα επιτραπέζια παιχνίδια που υπήρχαν στην οικία. Το κάπνισμα, τέλος, που συνδυαζόταν ενδεχομένως με συζήτηση, ποτά και μουσική, ήταν μία ακόμη δραστηριότητα των Abbott, όπως αποδεικνύεται από την καταγραφή σειράς αντικειμένων σχετικών με αυτό: πολύτιμες ταμπακιέρες και άλλες από χαρτί (ένα κουτί με δεκαεννιά χάρτινες ταμπακιέρες με καπνό βρίσκονταν στο γραφείο του Abbott), που πιθανώς να προορίζονταν για πώληση –οι Abbott διακινούσαν από τη Θεσσαλονίκη καπνά προς το εξωτερικό–, διάφορες πίπες από πολύτιμα υλικά και κεχριμπάρι, ναργιλέδες, τσάντες για καπνό, μεταξωτές και δερμάτινες, γυναικείες και ανδρικές.

Επίλογος

Εγκατεστημένος στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, ο Bartholomew Edward Abbott, μέσω των κοινωνικών, επαγγελματικών και οικογενειακών του σχέσε-

---

της συγκεκριμένης κατηγορίας εμπόρων με μια κουλτούρα κατανάλωσης, που αφορούσε την κατοχή εξοχικού σπιτιού, άμαξας, έντονη κοινωνικότητα με διοργάνωση δείπνων και χρήση κατάλληλης επιτραπέζιας οικοσκευής εντός ειδικά διαμορφωμένων χώρων δεξίωσης, ιππασία, συζήτηση και χιούμορ· βλ. Bernard Mandeville, *The Fable of the Bees; or Private Vices, Public Benefits*, F. B. Kaye (επιμ.), 2 τόμ., Οξφόρδη 1924.

87. NA, SP 105/137, f. 256r.

88. Οι κίνδυνοι για την προσωπική ασφάλεια ενός Ευρωπαίου υπηκόου εγκατεστημένου στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν πολλοί, και μπορούσαν να προκληθούν από διαφορετικών ειδών προσωπικές διαμάχες και ανταγωνισμούς. Ως παράδειγμα αναφέρεται ο ξαφνικός και βίαιος θάνατος του προξένου της Βρετανίας και εκπροσώπου της Levant Company στη Θεσσαλονίκη, George Moore το 1790, ο οποίος παρέμεινε ανεξιχνίαστος· βλ. Δ. Βλάμη, «Βρετανικό», *ό.π.*, σ. 171 και D. Vlami, «Entrepreneurship», *ό.π.*, σ. 152-153.

ων, δεν έπαψε να αποτελεί μέλος της βρετανικής μεσο-μεγαλοαστικής τάξης και να είναι εμποτισμένος με τη βρετανική κουλτούρα και συνήθειες. Το ινβεντάριο της κατοικίας, που στέγασε τον ίδιο και την οικογένειά του στη Θεσσαλονίκη από τα μέσα περίπου του 18ου αι. έως τις πρώτες δεκαετίες του 19ου, αποκαλύπτει το υλικό περιβάλλον, και κάποιες πλευρές της κοινωνικής και ιδιωτικής συμπεριφοράς ενός αστού εμπόρου. Επίσης, φανερώνει ένα σημαντικό μέρος από την καθημερινότητά του καθώς και κάποιες στάσεις του που σχετίζονταν με την επαγγελματική στρατηγική που είχε επιλέξει να ακολουθήσει για την προώθηση των επιχειρήσεών του. Ακόμη, αναδεικνύει μια προσωπική ιστορία και μια ατομικότητα. Αποδεικνύει, παράλληλα, την ύπαρξη και τη σημασία μιας κοινωνικής ιεραρχίας του πλούτου και της ισχύος που είχε διαμορφωθεί εντός της οθωμανικής κοινωνίας αλλά που τροφοδοτούνταν από δυτικές συνήθειες, συμπεριφορές και αξίες. Το ινβεντάριο της οικίας Abbott υποδηλώνει την ύπαρξη εντός του κοινωνικού γίγνεσθαι του λιμανιού («θυλάκων») αστικής και μεγαλοαστικής καθημερινότητας, που συναγωνίζονταν σε πολυτέλεια και επιτήδευση τη ζωή και τις συνήθειες των πιο εύπορων αστικών στρωμάτων της Ευρώπης. Η οθωμανική αισθητική και καθημερινότητα παρεισέφρεε εμφανώς στη ζωή και στο υλικό περιβάλλον των Abbott αλλά μέσω δυτικότερων διαδρομών και συμβολισμών που, εντέλει, αντανακλούσαν και διέδιδαν δυτικές αξίες και συμπεριφορές.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

Έπιπλα-Αντικείμενα διακόσμησης

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Βιβλιοθήκη	1	Από λευκό ξύλο χωρίς τζάμια
Γκαρνταρόμupes	2	Από μαόνι με συρτάρια, με καθρέπτη
Γραφείο μικρό	1	Περιέχει χαρτιά
Γραφείο παλαιό	1	
Ερμάρια	11	Από λευκό ξύλο, ζωγραφισμένα, με τζάμια, από καρυδιά
Θερμάστρες	4	Από χαλκό, ποδιών, κρεβατιού
Κάδρα-Έργα Τέχνης	45	Έργα του Vernet, Φλαμανδών ζωγράφων, απεικονίσεις ιστορικών γεγονότων, «Βενετσιάνικα», πορτρέτο
Καθρέπτες	7	Με κορνίζα δρύινη, με κορνίζα επιχρυσωμένη, μικρές, (αγγλική τουαλέτα)
Καναπές	1	Παλαιός
Καρέκλες	26	Αγγλικές από μαόνι, γαλλικές, παλαιές
Κάσες και κουτιά	34	Μικρές και μεγάλες από λευκό ξύλο, δρύινες, από λευκό σίδηρο, από κυπαρίσι
Κηροπήγια	5	Επάργυρα
Κολόνες	3	Από λευκό μάρμαρο
Κουνουπιέρες	4	Από μετάξι, από λινό
Κουρτίνες	97	Λευκές, με ρίγες μπλε, με κρόσσια από νήμα, αγγλικές, από Ινδιάνα
Κρεβάτι	1	Ξύλινο με κουρτίνες και κουνουπιέρα
Λάμπες	9	Ασημένιες, επάργυρες, γυάλινες, λαδιού, αγγλική βερνικωμένη
Μαξιλάρια	41	Γεμισμένα με βαμβάκι και μαλλί, για τα κρεβάτια και για τους σοφάδες, βελούδινα
Μπαούλα	15	Γεμάτα με αντικείμενα και υφάσματα
Ξύλα επίπλων	16	Καναπέ, σοφά, κρεβατιού
Πολυθρόνες	5	Αγγλική γυναικεία, δρύινες, ξύλινες, με μεταξωτό ύφασμα
Ρολόγια	3	Επιτραπέζιο Eardly Norton, χρυσό με διαμάντια, χρυσό επαναληπτικό με χρυσή αλυσίδα
Σοφάς	1	Ξύλινος
Στρόματα	15	Γεμισμένα με μαλλί και κουρέλια, για το κρεβάτι, για σοφάδες, παλαιά και καινούργια
Στυλοβάτες με μαρμάρινες κολόνες	4	

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Συρταριέρες	2	
Τραπέζια	20	Μικρά και μεγάλα, από λευκό ξύλο, από μαόνι, δρύινα, αγγλικά, για γεύμα, για παιχνίδι, για μουσική, με συρτάρια, παλαιά και καινούργια
Χαλιά	7	Από την Ανατολή, από τη Σύμωρη, παλαιά

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ
Μαγειρική-Οικιακά σκεύη

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Αναπτήρες	2	Ασημένιοι
Ανθρακιέρα	1	Από χαλκό χρησιμοποιημένη
Ανοιχτήρια κρασιού	2	Βιδωτά
Αυγουλιέρα	1	
Βάζα	72	Από λευκό σίδηρο, για γλυκό, για θηριακή, για ρακί, πήλινα, χρωματιστά Βοημίας, αγγλικά, από πορσελάνη
Βελόνες	10	Χρυσές και ασημένιες
Βούρτσες	3	Για το μπάνιο, για καπέλα
Βρύσες	2	Από χαλκό
Γαβάθες	8	Από τη Γαλλία, πήλινες, γεμάτες ή άδειες
Γουδιά	4	Από χαλκό, μπρούτζο, με λαβή, ξύλινο για καφέ
Γρίλιες	18	Από χαλκό, για πίατα
Δοχεία	4	Από γυαλί Βοημίας, απλά
Καλάθια	6	Από τη Βενετία, με σιδερικά
Καροτσάκια	2	Από χαλκό για τη μεταφορά κάρβουνου, από παλαιό σίδηρο για αγγλική χρήση
Κιούπια	6	Γαλλικά, χωριάτικο, με λίγο αλεύρι
Κουτάλα μεγάλη	1	Για το καθάρισμα της ζάχαρης
Κουτιά για βελόνες	2	Για ασημένιες βελόνες, ασημένιο
Μπαλτάδες	2	Επιχρυσωμένοι και δεμένοι με σήμι, από σίδηρο
Μύλος του καφέ	1	
Νταμιτζιάνες	5	Άδειες
Πανέρια	8	Βενετίας, άδεια
Πένσες	4	Ασημένιες, απλές
Πετσέτες κουζίνας	14	Μικρές και μεγάλες, καινούργιες, παλαιές, κεντημένες
Πετσέτες χεριών	22	Παλαιές, καινούργιες
Σίδερα για σιδέρωμα	2	Μαζί με τη βάση τους
Σιδεριά	1	Για ψήσιμο πίτας
Σπίρτα	1 κουτί	Από τη Γαλλία
Σφουγγάρια	1 σάκος	Απλά
Τάσια	6	Από χαλκό, επιχρυσωμένα, για το μπάνιο, ασημένιο

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Τέντες	10	
Τηγάκι	1	Από σίδηρο
Τουαλέτα	1	Άδεια
Τρίποδο	1	Σιδερένιο
Φανάρια	3	Από γυαλί, «για χρήση τουρκική», παλαιά
Φισούνα	1	Για τον καμαριέρη
Φλασκιά	6	Άδεια
Χτυπητήρι του κρέατος	1	
Χύτρες	5	Από χαλκό, με σκέπασμα, με τρία πόδια
Ψαλίδια	8	Με ασημένια λαβή, απλά
	<i>Τρόφιμα</i>	
Αλεύρι		Σε κιούπι
Κρασί		1 νταμιτζάνα, 1 φιάλη
Λάδι		1 μαύρη φιάλη
Μέλι		1 βάζο
Μπύρα		9 φιάλες
Ξύδι		5 φιάλες
Ρακί αγγλικό		1 φλασκί
Ρούμι και ροσόλι		13 φιάλες μαύρες
Ρύζι		1 βάζο
Σιρόπι		2 μικρές φιάλες
Τραχανάς		2 γυάλινα βάζα

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ

Υφάσματα-Λευκά είδη-Είδη διακόσμησης και επένδυσης

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Βαμβακερό ύφασμα αγγλικό κεντημένο με μαλλί	1 κομμάτι	
Βελούδο πράσινο	5 πακέτα	
Γάζες	14	Βαμβακερές, λευκές με δαντέλα, κεντημένες με χρυσό, κεντημένες με μετάξι, πράσινες κεντημένες με μαργαριτάρια, λευκές, από τη Γαλλία
Ινδιάνα (ινδικά πανικά)	8 κομμάτια	Αγγλική, σε διάφορα χρώματα
Καλύμματα σοφά	27	Από ινδιάνα, με κρόσσια, από μαλλί, από αγγλικό ύφασμα με λουλούδια και κρόσσια από μεταξωτό, με κρόσσια από ασημί, από πράσινο πανί και κρόσσια από βαμβάκι, από πανί από τη Ρωσία, από κόκκινο πανί, από βαμβακερό, παλαιά
Κορδέλα	2 κομμάτια και 1 πακέτο	Μεταξωτή φαρδιά, λευκές από νήμα
Κουνοπιέρες	4	Από μετάξι, από λινό

Είδος	Ποσότητα	Σχόλια
Κουρτίνες	97	Από ινδιάνα, αγγλικές, λευκές, με κρόσσια, με ρίγες μπλε
Κουρτίνες	97	Λευκές, με ρίγες μπλε, με κρόσσια από νήμα, αγγλικές, από ινδιάνα
Κρόσσια Μακάτ	25	Από νήμα Με κρόσσια από νήμα, βαμβακερά, από ινδιάνα, κόκκινα και πράσινα από πανί, από τη Ρωσία, με γαλάζιες ρίγες, αγγλικό με λουλούδια και κρόσσια από μεταξωτό, για σοφά με κρόσσια από ασημί νήματα, κάποια παλαιά
Μάλλινο λευκό ύφασμα (blanchette)	6	Από την Αγγλία
Μετάξι	3 κομμάτια (canne), 3 κομμάτια (tochi), μικρή ποσότητα, 1 κομμάτι	Από ινδιάνα, κίτρινο, από την Κωνσταντινούπολη
Μολετόν	10 τεμάχια και 3 κομμάτια (tochi)	
Μουσελίνα	11 κομμάτια (pezze + tochi)	Τετράγωνη, λευκή, αγγλική με κόκκινες ρίγες, αγγλική με λουλούδια, λευκή, τυπωμένη
Μποχτσάς (μεγάλο μακτήλι τυλιγμένο σε μπόγιο)	35 κομμάτια	Με κρόσσια, παλαιός, από ινδιάνα με μεταξωτό τελείωμα, από κόκκινο και μαύρο πανί, από σατέν, από την Κύπρο, από βελούδο με τελείωμα μεταξωτό, από βαμβακερό, από λαχούρι χρωματιστοί, από μεταξωτό, από αγγλικό πανί με λουλούδια
Νήμα	3 πακέτα, 32 φιάγκοι	Λευκό, γαλλικό
Νιφάδες	6	Υφασμα, μεταξωτό
Πανί	4 κομμάτια (tochi)	Κίτρινο μαχούτ από τη Βιέννη, πράσινο, απλό
Πετσέτες καθαριότητας	87	Μικρές, μεγάλες, παλαιές, καινούργιες
Πετσέτες κουζίνας	14	Παλαιές, καινούργιες
Σάλια από λαχούρι	14 κομμάτια	αγγλικό, χρησιμοποιημένο, πράσινο, φυσικό, με μικρά κόκκινα λουλούδια, λευκό, μπλε
Σιρίτια	1 «ποσότητα» και 1 μάτσο	Ασημένια, παλαιά και καινούργια
Στρώματα	15	Γεμισμένα με μαλλί και κουρέλια, για το κρεβάτι, για σοφάδες, παλαιά και καινούργια
Τελειώματα από λαχούρι	3	
Τέντες	10	
Υφασμα (tella)	65 κομμάτια +	Από τη Ρωσία, με ρίγες, λευκό, καινούργιο, από την Ολλανδία, τουρκικό
Φανέλα	2 κομμάτια	Αγγλικό
Φόδρα	98 κομμάτια	Στρωμάτων, μαξιλαριών με ρίγες, από ινδιάνα, από βελούδο με χρυσό, μάλλινες, από γούνα ζιμπελίνα, λευκή

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Φραμπαλάδες	73	Από αγγλική ινδιάννα, με κρόσσια, λευκοί, από μετάξι, για κρεβάτι
Χασές	2 κομμάτια (pezze)	
Πετσέτες χεριών	22	Παλαιές, καινούργιες

ΠΙΝΑΚΑΣ IV

Περιβολή-Ενδυμασία-Κόσμημα

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Αντερί	27	Ανδρικά, από την Κροατία (Basina), με ρίγες, από λαχούρι
Άρωμα	6 φιαλίδια	
Βράκες	55	Γυναικείες, διαφόρων ποιότητων
Βραχιζώνες	10	Κεντημένες, απλές
Γάντια	7 ζευγάρια	Από βαμβακερό, από δέρμα, από μαύρο μεταξωτό, από λευκό μεταξωτό
Γιλέκα	5 και διάφορα	Γυναικεία, από μολετόν, λευκά από λινό
Γούνες	18 και άλλες	Ανδρικές και γυναικείες, από ερμίνα, από ζιμπελίνα, φοδραρισμένες με σατέν σε διάφορα χρώματα μαύρο, πράσινο και γαλάζιο, σιρίτια, χρυσά κεντήματα και λουλούδια, δαντέλλες, λαχούρι μεταξωτό ριγέ κόκκινο και λευκό, με λουλούδια
Δαχτυλίδια	3	Οβάλ με μπριγιάν, σμαράγδι δεμένο με μπριγιάν και τα αρχικά S.A., χρυσό
Διαδήματα	5	Με 106 μαργαριτάρια, με 138 μεγάλα μαργαριτάρια, με ογδόντα μεγάλα μαργαριτάρια, με κερμιπάρι
Εσώρουχα ανδρικά	8	Τουρκικά
Ζώνες	14	Από σατέν κεντημένες με χρυσό και μετάξι, από ινδιάννα, από μετάξι με ή χωρίς λουλούδια, από μουσελίνα, από την Κύπρο
Καδένες	2	Από χρυσό, μαργαριτάρια και διαμάντια και σμαράγδια με τα αρχικά S.A. με μπριγιάν, καδένα με φιαλίδιο από μαργαριτάρια, σμαράγδια και μπριγιάν
Καλτσάκια	161 ζευγάρια	Βαμβακερά καινούργια
Κάλτσες	131 ζευγάρια	Καινούργιες, βαμβακερές, μεταξωτές, αγγλικές
Καρφίτσες	2	Με μπριγιάν, με μπριγιάν και ρουμπίνια
Μαντηλάκια	50	Λευκά, βαμβακερά, παλαιά, χρωματιστά
Μπενίς	4	Πάνινο ανδρικό, φοδραρισμένο με γαλάζιο μετάξι
Μπερέδες της νύχτας	6	

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Μπούργκα	1	
Νόμισμα για το λαϊμό με καδένα	1	
Ομπρέλες	3	Παλαιά, γυναικεία
Παντόφλες	2 ζευγάρια σε κουτί	Για την ποδάγρα
Πανωφόρι	1	Αλλά τούρκα από κόκκινο πανί με δύο κουκούλες
Πασούμια	2 ζευγάρια	
Περούικες	2	Με τη φόρμα τους
Πορτοφόλια	6	Μικρά κεντημένο από μεταξωτό, με νεσεσέρ, κόκκινο για χαρτιά, μαύρο για χαρτιά
Ραβδί	1	Χρυσό
Σακάκια	6	Από μαύρο βελούδο φοδραρισμένο με μετάξι, από σατέν, από πράσινο βελούδο με σιρίτια και κρόσσια
Σκουλαρίκια	4	Μπριγιάν
Ταμπακιέρες	13 + 19	Χρυσές, με αρχικά S.A., με μπριγιάν, 19 χάρτινες
Τσάντες	8	Δερμάτινες, μεταξωτές, καπνού, από πανί, με μικρό τσαντάκι
Υποδήματα	12 ζευγάρια	Γυναικεία μαύρα καινούργια, μεταξωτά, χρησιμοποιημένα
Υποκάμισα	63	Ανδρικά και γυναικεία μεταξωτά και βαμβακερά
Φουστάνια	45	Από την Κροατία (Basina), από ινδιάννα, από μουσελίνα κεντημένη, από μαύρη δαντέλλα, από σατέν μαύρο, από αγγλικό λαχούρι, από Σαβόι, λευκά από διάφορα υφάσματα

ΠΙΝΑΚΑΣ V

Εστίαση-Δεξίωση

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Αλατιέρες	19	Από γαλλική φαγιάνς, από λευκό κρύσταλλο, επίχρυσες, με πράσινο πάτο, επάργυρες, από πορσελάνη
Ζαχαριέρες	6	Ασημένιες μικρές, από πορσελάνη αγγλικές
Καράφες	42	Από λευκό επιχρυσωμένο γυαλί, από πράσινο γυαλί, από λευκό γυαλί
Καφετιέρες	3	Ασημένια, χάλκινη, με σύριγγα
Κουταλάκια	24	Του καφέ, ασημένια, μεταλλικά
Κουτάλια	24	Ασημένια, σούπας, μεταλλικά
Μαχαίρια	138	Επάργυρα, λευκά, καινούργια, για φρούτο, με μαύρη λαβή

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Μουσταρδιέρες	4	Από αγγλική φαγιάνς
Πιρουνάκια	12	Για γλυκό
Πιρούνια	137	Επάργυρα, με λευκή λαβή, με μαύρη λαβή, παλαιά
Πιάτα	526	Από φαγιάνς Γαλλίας και Αγγλίας, με μπλε τελείωμα, με πράσινο τελείωμα, χρωματιστά μικρά, με λευκά λουλούδια, για φρούτα, για ορεκτικά, για πρώτα, για ψητά, για σούπα, οβάλ, στρουγγυλά, λευκά απλά, από πορσελάνη
Πιατάκια	24	Ασημένια
Πιατέλες	6	Από φαγιάνς της Γαλλίας και Αγγλίας, με μπλέ και πράσινο τελείωμα, με σκέπασμα, Βοημίας,
Πιπεριέρα	1	
Ποτηράκια	55	Με γυαλί επιχρυσωμένο, για κρασί, για ροσόλι, με λουλούδια, απλά
Ποτήρια	178 + 3 tava	Απλά, κρυστάλλινα επιχρυσωμένα, με λουλούδια, με ρίγες, από φαγιάνς με χρυσό χείλος, κρασιού, μπίρας
Σαλατιέρες	12	Από φαγιάνς, με πράσινο τελείωμα, με μπλε τελείωμα, λευκή, από τη Γαλλία
Σαλτσιέρες	19	Από φαγιάνς αγγλική, με τα σκεπάσματά τους, με λουλούδια, λευκές, μερικές με κουταλάκια
Σκέπασμα ασημένιας καφετιέρας	1	Επάργυρο
Σκεπάσματα για σαλατιέρες	10	
Σοκολατιέρες	2	Από λευκό σίδηρο
Σουπιέρες	11	Από λευκό σίδηρο, χάλκινη, με σκέπασμα, με λουλούδια, από αγγλική φαγιάνς
Τσαγιέρες	6	Από αγγλική πορσελάνη, από λευκό σίδηρο αγγλική, ασημένια με λαβή από ξύλο, πλήρη μαύρη αγγλική
Φλιτζάνια	114	Με πιατάκια, με σκεπάσματα, από φαγιάνς αγγλική, από πορσελάνη, από γυαλί, από φαγιάνς γαλλική, του καφέ, της σοκολάτας
Ψωμιέρες	2	

ΠΙΝΑΚΑΣ VI

Ελεύθερος Χρόνος

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Άμαξα	1	Βενετική
Βιβλία	305	Διαφόρων συγγραφέων. Ο G. F. Abbott υποστηρίζει ότι κάποια από αυτά του ανήκουν
Βιβλιοθήκη	1	Από λευκό ξύλο χωρίς τζάμια

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Κιάλια	8	Επάργυρα, αγγλικά, παλαιά, μπρούτζινα, με δύο, τρεις, τέσσερεις βραχιόνες
Μπαστούνι με σπαθί	1	Δεμένο με χρυσό
Νεσεσέρ εξοχής	1	Κόκκινο
Ντάμα και σκάκι	1	
Περιοδικά γυναικεία	46 τεύχη	Lady's Magazine
Πίπα	1	Από κεχριμπάρι
Πιστόλια	2 ζευγάρια	Γαλλικά δίκαννα
Πυροβόλο	1	Μονόκαννο
Σπαθιά	4	Δεμένο με ασήμι, δεμένο με ασήμι ιδιοκτησίας G. F. Abbott, παλαιό με ελάχιστο ασήμι, τουρκικό επιχρυσωμένο με ασήμι
Τραπεζάκι για παιχνίδια	1	Για bougliote
Τραπεζί για μουσική	1	Από μαόνι
Χαλινάρια	1	Από ασήμι με φιόγκους από μεταξωτό
Χατζάρια	3	Ασημένιο, επιχρυσωμένο, με λαβή από πέτρα, δεμένο με διαμάντια και μαύρη λαβή

ΠΙΝΑΚΑΣ VII
Επαγγελματικές Ασχολίες

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Βαμβάκι	1 πακέτο	Αγγλικό ιδιοκτησίας του G. F. Abbott
Βαμβάκι	1 πακέτο	Αγγλικό (που ανήκε στον Λιά) σύμφωνα με τον G. F. Abbott
Βιβλία	33	Εμπορικά, άγραφα, γραμμένα παλαιά και καινούργια, ευρετήρια, κατάστιχα, maestri, αντιγράφων, αριθμητικής, «κιτάπια», του 1811, ένα «Μεγάλο»
Γραφείο	1	Μικρό με διάφορα χαρτιά
Γραφείο	1	Παλαιό
Δείγματα υφασμάτων	1 πακέτο	Από την Κροατία (Basina)
Δείγματα κουμπιών	1 πακέτο και διάφορα	
Διομολογήσεις αγγλικές με την Οθωμανική Πύλη	1	Σε βιβλίο
Επιταγές	2	Για 34.479 113/120 πιάστρα και 675 13/120 πιάστρα των B. E. Abbott & Chasseaud προς την Sara Abbott
Θησαυροφυλάκια	2	Το ένα μεταφέρθηκε μαζί με κατάστιχα και άλλα χαρτιά στη Βρετανική Καγκελαρία
Θυρές	1	Αγγλικός επίχρυσος
Θυρές	1	Ξύλινος μεγάλος σουηδικός
Θυρές	1	Μικρός ξύλινος σουηδικός

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>	<i>Σχόλια</i>
Κάσες και κουτιά	34	Μικρές και μεγάλες, από λευκό ξύλο, δρύινες, από λευκό σίδηρο, από κυπαρίσσι
Κιάλια	8	Επάργυρα, μπρούτζινα, αγγλικά, παλαιά, με δύο, τρεις, τέσσερις βραχιόνες
Κλειδί θησαυροφυλακίου	1	Από σίδηρο
Κουτί	1	Μικρό που περιέχει κομμάτια από μετάξι
Κουτί	1	Από λευκό σίδηρο που περιέχει βαμβάκια, μετάξι κλπ.
Κουτιά	6	Από ξύλο που περιέχουν νήματα, μετάξι κλπ.
Μαθηματικά όργανα	1 κουτί	
Σημαίες Σουηδίας	3	Μεγάλη και 2 μικρές
Σφραγίδες	2	Ασημένια χωρίς υπογραφή, Σουηδίας
Χαρτοφύλακας	1	Γεμάτος με χαρτιά

ΠΙΝΑΚΑΣ VIII

«Κατάλογος στοιχείων κινητής περιουσίας στα χέρια του *G. F. Abbott*»

<i>Είδος</i>	<i>Ποσότητα</i>
Μετάλλια από χρυσό και ασήμι	29
Κηροπήγια ασημένια	1 ζευγάρι
Κηροπήγια επάργυρα	1 ζευγάρι
Γραφείο από πολύτιμο ξύλο με το μάρμαρό του και πολλά συρτάκια	1
Πιστόλια από μπρούτζο	1 ζευγάρι
Δίκαννο όπλο	1
Δίκαννο όπλο	2
Άλογο του Bartholomew Edward Abbott	1
Ιστός σημαίας	1
Πίπες διάφορες του Bartholomew Edward Abbott	Διάφορες
Εικόνες	Διάφορες
Ευαγγέλιο στα ελληνικά δεμένο με ασήμι	1
Δαχτυλίδι με καμέο παλαιό στολισμένο με μπριγιάν	1
Ρολόι χρυσό του Bartholomew Edward Abbott και η θήκη του σε χρυσό με τον θυρεό της οικογένειας	1
Μικρό έπιπλο με σερβίτσιο λικέρ ασημένιο	1
Κιάλια αγγλικά	1
Μολετόν αγγλικό	22 τεμάχια
Αναπτήρας μικρός ασημένιος	1
Απόδειξη πώλησης βαμβάκων νημάτων αξίας 9.500 πιάστρων	1
Καφετιέρα μεγάλη ασημένια	1
Κούπες ασημένιες και τα πιάτα τους από πορσελάνη	12
Χαλινάρια ασημένια	1
Επιστέλλον χρυσό	1
Ανοραχιά	1

SUMMARY

Despina Vlami, *The material environment and domestic space of an English merchant in Thessaloniki in the late 18th and 19th century*

Post mortem inventories can be revealing of the private and public life of individuals and families. They describe a domestic space and recount all the movable effects within it, unveiling the organization of everyday life and practices, tastes, consuming habits, trends, everyday rituals, personal and family relations. They signify social and economic status, a distinctive relation to the material culture of a period, ideas, beliefs and practices.

The forty pages inventory of the movable property found in the Abbott mansion in Thessaloniki following the death of the Levant Company Freeman Bartholomew Edward Abbott and his wife Sarah, reveal the way of life of a Levantine merchant of British origin who lived and operated in the Ottoman port in the long 18th century. The document offers a view of his everyday life style and provides information on the management of his personal time and space. It also brings to light another aspect of his life: his interaction in the public sphere and, most importantly, his individual style of doing business.

The rich material comprised in the inventory show how material culture with reference to the place and the period was deeply influenced by the cosmopolitan character of the Ottoman city-port and the ways and style of an ascending bourgeois class of merchant entrepreneurs. It also adds valuable information to the study of Thessaloniki's commercial relations with Western and Central Europe, the Balkans and the rest of the Mediterranean.

